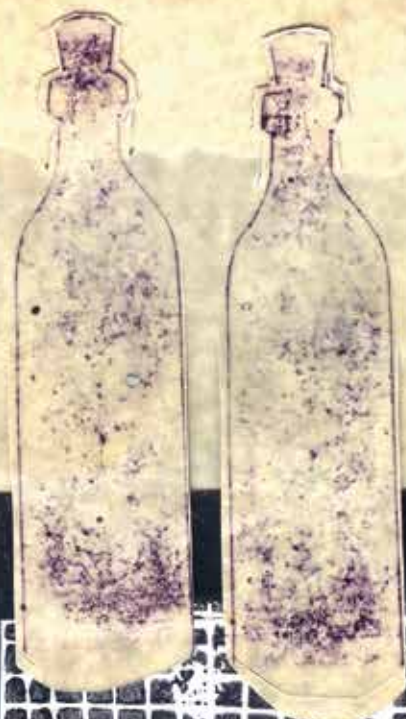


IK LAS MET DE KLAS EEN HEERLIJK GEDICHT

Honderd jaargangen
Levende Talen



Honderd jaargangen Levende Talen

Ik las met de klas een heerlijk gedicht

Ik las met de klas een heerlijk gedicht

Honderd jaargangen *Levende Talen*

Vereniging van Leraren in Levende Talen
Utrecht, 2013

SAMENSTELLERS

Johan Graus, Erik Kwakernaak, Clary Ravesloot, Arie Hoeflaak, Betty Molt, Emma de Rijk, Floris Meens, Reitze Jonkman, Geramé Wouters, Sytske Sötemann, Mehmet Emin Yildirim, Geert Jan van Gelder, Anne Sytske Keijser, Inge Zwitserlood

EINDREDACTIE

Johan Graus

ILLUSTRATIES

Petra van Kalker

ONTWERP EN OPMAAK

Pharos | Monique van Hootegem

DRUK EN AFWERKING

Trioprint Grafisch Centrum

Vereniging van Leraren in Levende Talen

Zwarte Woud 2

3524 SJ UTRECHT

(030) 205 99 78

<bureau@levendetalen.nl>

© 2013 VLLT, Utrecht

Deze uitgave is met de grootst mogelijke zorg samengesteld. We hebben dan ook getracht alle rechtshabbers van gedichten te achterhalen. Mocht u desondanks menen rechten te kunnen ontlenen aan het door ons gepubliceerd materiaal, dan kunt u contact opnemen met Monique van Hootegem, <hootegem@xs4all.nl>.

Isbn 978 90 821582 0 5

Inhoud	6	VOORWOORD Judith Richters
	7	TEN GELEIDE Johan Graus
	8	HONDERD JAARGANGEN LEVENDE TALEN: EEN HISTORISCHE INLEIDING Erik Kwakernaak
	14	NEDERLANDS
	18	ENGELS
	23	FRANS
	29	DUITS
	34	SPAANS
	39	RUSSISCH
	44	ITALIAANS
	49	FRIES
	54	ARABISCH
	60	TURKS
	64	NEDERLANDSE GEBARENTAAL
	66	CHINEES
	70	PAPIAMENTS

Voorwoord

Met deze prachtige bundel heeft Levende Talen opnieuw een mijlpaal bereikt: in 2011 vierden we het honderdjarig bestaan van de vereniging, en met deze uitgave het honderdjarig bestaan van onze periodieken, die beide als visitekaartje van de vereniging beschouwd mogen worden. Tot het jaar 2000 had de vereniging één periodiek: *Levende Talen*, dat toen gesplitst werd in *Levende Talen Magazine* en *Levende Talen Tijdschrift* (het driemaandelijks tijdschrift met meer wetenschappelijk georiënteerde artikelen). LTM nam de jaargangnummering van *Levende Talen* over en LTT begon opnieuw te tellen. Hoewel LTT dus de facto nog geen honderd jaar bestaat, delen zij uiteraard wel mee in de feestvreugde.

Levende Talen Magazine is ondertussen een toonaangevend tijdschrift geworden in talenland, voor Nederlands en de moderne vreemde talen. In de beginjaren van de vereniging werd alleen aandacht besteed aan de ‘gewone’ schooltalen Frans, Duits en Engels, op dit moment omvat de vereniging echter dertien talen, die zich alle in meer of mindere mate in de periodieken manifesteren: Arabisch, Chinees, Duits, Engels, Frans, Fries, Italiaans, Nederlands, Nederlandse Gebarentaal, Papiaments, Russisch, Spaans, Turks. Ook in deze bundel presenteren deze talen zich op een bijzondere manier.

Mijn dank gaat uit naar de redactie van LTM, die opnieuw een uitgave heeft gemaakt om te bewaren, en natuurlijk naar onze trouwe leden en abonnees, die het mogelijk maken dat wij ons blijven inzetten voor het talenonderwijs in Nederland!

Judith Richters
Voorzitter *Levende Talen*

Ten geleide

In 1909 en 1910 roept dr. Jacob Gerzon in het *Weekblad voor Gymnasiaal en Middelbaar Onderwijs* op tot het vormen van een vereniging van talendocenten met als belangrijkste doel een ‘geregelde gedachtewisseling over vakbelangen’. Op 22 april 1911 krijgt deze oproep gevolg als de Vereniging van Leraren in *Levende Talen* wordt opgericht. Enkele jaren later, in november 1914, zag het eerste nummer van het verenigingstijdschrift het licht. Het blad, dat eerst *Berichten en Mededeelingen van de Vereeniging van Leeraren in Levende Talen* heette en later *Levende Talen*, bleef bestaan tot het jaar 2000. Toen werd het gesplitst in twee uitgaven: *Levende Talen Tijdschrift* en *Levende Talen Magazine*. Die laatste titel nam de jaargangnummer van *Levende Talen* over, en daarmee viert de vereniging nu het honderdjarig bestaan van haar periodieken.

Levende Talen kent een traditie in het vieren van mijlpalen in haar bestaan door het uitbrengen van jubileumnummers en specials vol met doorwrochte artikelen over talenonderwijs, vakdidactiek en nieuwe ontwikkelingen. Ditmaal wijken we af van die traditie en bieden we u een poëziebundel aan. Elke talendocent is ooit begonnen aan zijn of haar studie uit liefde voor de taal – of dat nou Nederlands, Duits, Spaans, Chinees, Arabisch of een van de andere dertien talen is die de vereniging vertegenwoordigt. En waar vind je taal in haar meest pure, gecomprimeerde en essentiële vorm? In poëzie natuurlijk.

Het thema van de gedichten in deze bundel heeft te maken met de tweede passie van elke talendocent: het onderwijs. Alle dertien talen van de vereniging zijn vertegenwoordigd met elk drie gedichten over lesgeven, opvoeden en onderwijzen. Soms humoristisch, soms kritisch, soms melancholiek, soms beschouwend, maar altijd staan de leraar, de klas en de leerling centraal.

Wij hopen dat u met veel plezier de gedichten uit deze bundel zal lezen. Ook het bekijken van de talen die u minder goed of misschien helemaal niet beheerst, is de moeite zeker waard. Elk gedicht wordt gevolgd door een annotatie over de inhoud, de dichter en de context. En hoe vaak word je nou geconfronteerd met – voor de meesten – ‘exotische’ tekens en alfabetten als het cyrillisch, het Arabisch en het Chinees?

Ten slotte geeft deze bundel u misschien inspiratie voor een hernieuwde kennismaking met poëzie in uw klassen. De titel van deze uitgave is niet voor niets *Ik las met de klas een heerlijk gedicht*, een regel uit Willem Wilminks gedicht ‘De bezielde leraar’. Die bezielde leraar is het niet gelukt om zijn leerlingen aan de poëzie te krijgen: ‘Met mij gaat het goed. Met die kinderen niet: / voor hen geen Carmiggelt en geen Annie Schmidt, / zij moeten het doen met de pitamientjes / die de STER-reclame hun biedt.’ Een prachtig verwoorde aansporing om het toch vooral te blijven proberen met poëzie in de klas.

Johan Graus
Hoofdredacteur *Levende Talen Magazine*

Erik Kwakernaak

Ongeveer vier strekkende meter – zoveel plaats nemen de honderd jaargangen van *Levende Talen*, *Levende Talen Magazine* en *Levende Talen Tijdschrift* in op de boekenplanken. De omvang hangt af van de wijze van inbinden door de bibliotheek, en van de mate waarin extra uitgaven zoals registers, bulletins, nieuwsbrieven, specials en jubileumpublicaties erbij staan. In particuliere collecties kunnen de verzamelbanden extra centimeters vragen. Dat waren accessoires die de lezers in vroeger tijden bij de uitgever konden kopen om hun oude jaargangen netjes in te bewaren. Die tijden zijn voorbij. Oude jaargangen lijken passé. Kijkt er nog iemand achterom tegenwoordig? We hebben genoeg te stellen met het heden, en de toekomst lijkt een stuk attractiever. Toch loont het de moeite om af en toe naar het verleden te kijken. Al was het alleen maar om te zien dat paden die we moeizaam voor onszelf banen, vaak al door anderen platgetreden zijn.

Een eigen orgaan

De Vereniging van Leraren in *Levende Talen*, die opgericht werd op 22 april 1911, heeft haar ontstaan mede te danken aan een gedrukt medium, het *Weekblad voor Gymnasiaal en Middelbaar Onderwijs*, van 1904 tot 1950 een uitgave van enkele samenwerkende lerarenorganisaties. Daarin had leraar Duits dr. J. Gerzon in 1909 en 1910 zijn oproepen tot oprichting van een vereniging van leraren in de moderne talen gepubliceerd. Met dat *Weekblad* lifte de vereniging de eerste jaren mee voor publiciteit en ledencontact, maar tegen betaling, hetgeen al enkele maanden na oprichting van de vereniging had geleid tot een verdubbeling van de contributie van f 0,50 naar f 1,-. In april 1914 stelde het bestuur f 30,- ter beschikking voor de uitgave van een eigen orgaan. In november 1914 verscheen het eerste nummer van *Berichten en Mededeelingen van de Vereeniging van Leeraren in Levende Talen* met een omvang van acht bladzijden – zoveel als de drukker uit één vel papier kon snijden. Voorop stond de volgende tekst, in een modernere spelling dan de officiële titel van het blad:

AAN DE LEDEN.

“Berichten en Mededeelingen”, het orgaan van de Vereniging van Leraren in *Levende Talen*, verschijnt hiermede voor de eerste maal.

In zeer bescheiden vorm, nog slechts een begin, zoals de vereniging zelf nog maar aan het begin staat van een, naar we allen hopen, rijke ontwikkeling.

Aan U is het, krachtig mede te werken, die hoop spoedig in vervulling te doen gaan. Werft leden onder de kollegaas, tracht hen, voor zover het nog nodig is, de ogen te openen voor het feit, dat er in Nederland op methodologies gebied in onze vakken nog zoo weinig gedaan is, omdat wij allen in eenzaamheid zochten naar de goede weg, in plaats van georganiseerd met elkander te zoeken, in plaats van elkander te laten profiteren van onze eigen vondsten, elkander te vrijwaren voor onze eigen fouten.

Werkt mee door het zenden van kleine bijdragen, opmerkingen, vragen op het gebied zowel van de praktijk van het onderwijs als van onze studie, opdat wij naast de bijeenkomsten op onze vergaderingen, ook hier elkander ontmoeten, ook hier met elkander samenwerken.

Mogen onze B. en M. het hunne ertoe bijdragen, deze samenwerking te versterken, mogen zij in belangrijkheid en omvang toenemen in dezelfde verhouding als onze vereniging zelve.

HET HOOFDBESTUUR.

Verenigingsorgaan

Het verenigingsorgaan ‘was aanvankelijk een onregelmatig verschijnend, weinig aanzienlijk blaadje, soms een vel groot, soms slechts enkele bladzijden’ (Sparnaay, 1936, p. 8). Vanaf 1922, maar vooral vanaf nummer 66 (oktober 1931) kreeg het tijdschrift, mede doordat uitgeverij Wolters het ging uitgeven, omvang en allure. Onder meer daaraan schreef voorzitter Sparnaay de sterke ledenaanwas in de eerste helft van de jaren dertig toe: ‘De derde en stellig niet de minst belangrijke oorzaak voor de bloei van *Levende Talen* is gelegen in de uitbreiding en het gehalte van het orgaan’ (Sparnaay, 1936, p. 8).

In het begin nam het verenigingsnieuws relatief veel plaats in, zoals jaarverslagen van de secretaris van de vereniging, jaarrekeningen van de penningmeester, oproepen om de contributie over te maken (door alle tijden heen moesten leden gemaand worden) en namenlijsten van nieuwe leden. In het overgangsgebied tussen verenigingsnieuws en vakartikelen bevonden zich de uitgebreide verslagen van de jaarvergaderingen met de jaarredes van de opeenvolgende voorzitters, de voordrachten in de vier secties (Nederlands, Duits, Engels en Frans, tot in 1959 Spaans erbij kwam) en weergaven van de discussies. Aan de orde kwamen daarin zowel onderwijspolitieke kwesties als ook vakdidactische en vakwetenschappelijke onderwerpen. In de sectiebijeenkomsten op de jaarvergaderingen werden vaak ervaren docenten uitgenodigd om inzicht te geven in hun visies en lespraktijken.

Als voorbeeld de inhoudsopgave van *Levende Talen* 64 (maart 1931), het nummer dat verscheen na de algemene vergadering en grotendeels daaraan gewijd was:

Officiële Berichten. – Verslag van de Alg. Verg. van 3 Jan. 1931 door W. van den Ent. – De plaats en de doelstelling van het onderwijs in de moderne talen op de drie soorten van scholen voor voortgezet onderwijs door G. Bolkestein. – Verslag Nederl. Sektie (voordracht „Nieuwe Nederlandse Poëzie op de Middelbare Scholen” door W. L. M. E. van Leeuwen). – Verslag Franse Sektie (voordracht „Schoolvocabulary van vroeger en nu” door K. Riemens). – Verslag Duitse Sektie (voordracht „Schoollektuur” door W. Jongejan). – Verslag Engelse sektie (voordracht „Klankschrift in de klas” door L. J. Guittart en „Poëzie in de klas” door W. van Doorn). – Heer Halewijn door W. van Doorn. – Kunst en idee door P. Dezaire. – Eigenaardige leerboekjes door M. Polak. – Deense Vacantiecursus door W. van den Ent. – Boekbespreking door W. H. Staverman.

Vaktijdschrift

De vereniging was opgericht door leraren die nu eerstegraders zouden heten. Onder hen was een relatief groot aantal gepromoveerd. Het voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs – gymnasium en hogere burgerschool – waren tot de jaren zeventig veel inniger dan nu gelieerd met de afdelingen taal- en letterkunde van de moderne talen aan de universiteiten, ook door ‘personele unies’. Veel, zo niet de meeste universitaire docenten en professoren begonnen hun loopbaan als leraar en kenden daardoor het onderwijs van die kant. Universitaire docenten en professoren gaven ook vaak les aan de mo-opleidingsinstituten en zaten in de examencommissies voor de mo-aktes. De opleiding van talenleraren was vrijwel uitsluitend gericht op de vakinhoud en niet op de beroepsuitoefening. De hogere status die aan de vakinhoud werd toegekend, leidde tot een toename van vakwetenschappelijke artikelen in *Levende Talen*.

Ter vergelijking: dertig jaar later omvatte de inhoudsopgave van *Levende Talen* 208 (februari 1961) na de verslagen van de Algemene Vergadering en van de vergaderingen der Nederlandse, Franse, Engelse, Duitse en Spaanse sectie de volgende artikelen:

Comparatieve preambula bij de opbouw der “nieuwe” grammatica, door J. Wils
 Het Jiddisj en zijn resten in het Nederlands, door H. Beem
 La structure des fonctions syntaxiques dans la phrase française, door L. Geschiere
 Receptief en productief taalgebruik, door P.H. Breitenstein
 Een merkwaardige overeenkomst in twee verzen van Vondel, door F.C. Dominicus
 Schillers Don Carlos, door G.H. Streurman
 Berijmde Engelse spraakkunst, door F. Noordermeer
 Tien jaar taal- en literatuurwetenschap in Spanje, door J.A. van Praag
 Het gebruik van audio-visuele hulpmiddelen bij het onderwijs in de moderne talen, door J.A. de Vries

De artikelen van prof. dr. J. Wils, H. Beem, prof. dr. L. Geschiere en P.H. Breitenstein waren de teksten van hun voordrachten, respectievelijk in het algemene gedeelte van de vergadering (Wils) en de bijeenkomsten van de secties Nederlands, Frans en de ge-

zamenlijke bijeenkomst van de secties Engels en Spaans. De voordracht van drs. W. Lahaye O.S.C. voor de sectie Duits met de titel ‘In Robert Musils Werk erscheint der neue Mensch’ verscheen in het volgende nummer van *Levende Talen*. Het verslag van de sectie Duits meldde: ‘De discussie werd, na een aanvankelijke aarzeling, zeer geanimeerd en bewoog zich herhaaldelijk om zeer principiële vragen van wereldbeschouwelijke aard. Op de meer praktische vraag, in hoeverre Musils werken ook voor klasselectuur in aanmerking komen, antwoordde spreker, dat hij met succes de proef had genomen met de novelle *Die Portugiesin* uit de bundel *Drei Frauen*, maar dat dit toch wel het enige werk was, dat voor dit doel geschikt bleek’ (Wolfs, 1961, p. 16). Directe relevantie van de voordrachten voor de lespraktijk was blijkbaar geen doorslaggevend criterium.

Na de artikelen volgden omvangrijke rubrieken, onder meer signalementen van nieuw verschenen taal- en literatuurwetenschappelijke en literaire werken, beoordelingen van wetenschappelijke publicaties en schoolboeken, inhoudsoverzichten van binnen- en buitenlandse wetenschappelijke en taaldidactische tijdschriften.

Didactische omslag

Maar aandacht voor taalonderwijsproblematiek was er altijd. In 1952 werd binnen de vereniging een Didactiekcommissie opgericht, die vanaf 1958 begon met onderzoek naar woordenschatselectie en de resultaten publiceerde in *Levende Talen*. In de loop van de jaren zestig veranderde het onderwijspolitieke landschap. Ook buiten de vereniging nam de aandacht voor taaldidactiek toe. Politiek en overheid begonnen zich actief te bemoeien met het onderwijs. In 1963 werd de Mammoetwet aangenomen, die in 1968 ingevoerd zou worden. Het was de grootste onderwijshervorming die Nederland ooit gekend had. Toen in 1970 nieuwe examenprogramma’s uitkwamen, kon geen leraar om de vernieuwing heen.

In *Levende Talen* 273 (december 1970) begon de aankondiging van de Algemene Vergadering van 4 januari 1971 met een discussiestuk ‘Op weg naar een eigentijds beleid’, dat aldus ingeleid werd: ‘Het karakter van de vereniging verandert. Lag vroeger het accent van de activiteiten op de “bevordering van de studie van levende talen”, thans ligt het – mede door de grote veranderingen die zich in het onderwijs voltrekken – op het onderwijs in deze talen’ (Hoofdbestuur, 1970, p. 735). Onder de kop ‘VII. Tijdschrift’ meldt het discussiestuk: ‘Het tijdschrift is een tijdschrift voor leraren. Het accent zal dan ook minder moeten liggen op zuiver linguïstische of literairwetenschappelijke bijdragen die geen enkel verband houden met het onderwijs’ (Hoofdbestuur, 1970, p. 737).

Die omslag had zich al aangekondigd. In toenemende mate werden bijdragen geschreven door taalbeheersers, toegepasttaalkundigen en vakdidactici aan de universiteiten en de vanaf 1970 gestarte nieuwe lerarenopleidingen voor de tweede en derde graad. Onder de leraren was door de vernieuwingen van het schoolsysteem en de examens de onzekerheid en de behoefte aan informatie en uitwisseling groot.

Modernisering

Met ingang van *Levende Talen* 378 (januari 1983) werd het tijdschrift ook uiterlijk vernieuwd. Het formaat werd A4 en de opmaak afwisselender met kolommen en foto’s. Redactievoorzitter Paul Bogaards had in het voorgaande nummer aangekondigd dat de functie van (vak)wetenschappelijk forum opgegeven zou worden. Ieder nummer opende nu met bijdragen ‘Uit de praktijk’, maar achtergrondartikelen en boekbesprekingen ble-

HONDERD JAARGANGEN

Bibliografisch is *Levende Talen* een ramp. Vanaf 1914 werden de uitgaven van het tijdschrift doorgenummerd over de jaargangen heen. Maand en jaartal van uitgave werden op de omslag vermeld, maar niet de jaargang. Daarentegen werden de pagina's wel per jaargang doorgenummerd.

Bibliotheken, die vanaf 1930 en 1931 belangstelling voor het tijdschrift kregen, lieten de jaargangen als ze compleet waren inbinden. De boekbinders vonden vaak de omslagen te dik, scheurden of knipten die er voor het inbinden af en gooiden ze weg, inclusief de informatie die erop stond zoals nummer, verschijningsmaand en -jaar en inhoudsopgave.

Nadat *Levende Talen* in 2000 opgesplitst was in *Levende Talen Magazine* en *Levende Talen Tijdschrift* raakten heel wat bibliotheekmedewerkers en gebruikers in de war met die twee titels, hetgeen sindsdien kan leiden tot verkeerde of verwarrende literatuurverwijzingen. Voordeel was wel weer dat de doorlopende nummering opgegeven werd.

In de telling van de jaargangen werd *Levende Talen Magazine* de eigenlijke opvolger van *Levende Talen*. Hoe kon 2000 de 87e jaargang worden en 2013 de 100e? Het eerste nummer was het enige van de eerste jaargang (1914). Het tijdschrift kon door de oorlogsomstandigheden tussen juni 1944 en oktober 1945 niet verschijnen, maar 1944 en 1945 telden wel mee voor de jaargangen. Zo werd 2000 de 87e jaargang en 2013 de honderdste, maar zal het pas in november 2014 honderd jaar geleden zijn dat het eerste nummer verscheen. Dan verschijnt *Levende Talen Magazine* jaargang 101, nummer 7. Bij doornummering zou dat *Levende Talen* 660 geworden zijn.

1911	Op 22 april wordt de Vereeniging van Leeraren in Levende Talen opgericht.
1911 – 1914	De VLLT communiceert via het <i>Weekblad voor Gymnasiaal en Middelbaar Onderwijs</i> .
1914	In november verschijnt <i>Berichten en Mededeelingen van de 'Vereeniging van Leeraren in Levende Talen'</i> nummer 1.
1930	In december verschijnt het tijdschrift onder de titel <i>Levende Talen</i> , met als ondertitel <i>Berichten en Mededeelingen van de 'Vereeniging van Leraren in Levende Talen'</i> (nummer 63).
1936	In februari verschijnt <i>Levende Talen</i> 88 met de verslagen en voordrachten van de Algemene Vergadering van 4 januari 1936, tevens herdenking van het 25-jarig bestaan van de vereniging.
1944 – 1945	Tussen juni 1944 (<i>Levende Talen</i> 130) en oktober 1945 (<i>Levende Talen</i> 131) verschijnt het tijdschrift niet.
1961	In december verschijnt naast <i>Levende Talen</i> 212 een aparte jubileumpublicatie <i>Levende Talen 1911 – 1961</i> .
1970	In januari verschijnt <i>Levende Talen</i> 264 als eerste uitgave zonder de ondertitel <i>Berichten en Mededeelingen van de 'Vereeniging van Leraren in Levende Talen'</i> .
1986	In mei verschijnt <i>Levende Talen</i> 411 als themanummer 'Aspecten van driekwart eeuw talenonderwijs in Nederland' ter herdenking van het 75-jarig bestaan van de vereniging.
1995	In mei verschijnt <i>Levende Talen</i> 500 als themanummer 'Het beste uit de praktijk'.
1999	In december verschijnt <i>Levende Talen</i> 545 als themanummer 'Talen in de basisvorming: Voer voor discussie'.
2000	In januari verschijnt <i>Levende Talen Magazine</i> jaargang 87, nummer 1 als themanummer 'Een nieuwe generatie'. In maart verschijnt <i>Levende Talen Tijdschrift</i> jaargang 1, nummer 1.
2011	In mei verschijnt een aparte jubileumpublicatie <i>Honderd jaar Levende Talen (1911 – 2011): Verleden en toekomst van het taalonderwijs</i> .

ven een belangrijk bestanddeel, naast het verenigingsnieuws. In deze jaren verschenen met grote regelmaat, meestal twee keer per jaar, themanummers, waaraan deskundige auteurs gevraagd werd bij te dragen.

In de jaren negentig werden de sectierubrieken omvangrijker, niet alleen met aankondigingen en verslagen van activiteiten, maar ook met didactische bijdragen, boekbesprekingen en dergelijke. Vanaf *Levende Talen* 506 (januari 1996) kregen de pagina's 'Uit de secties' zelfs een aparte kleur papier. Nogal wat lezers voelden zich verleid alleen de eigen sectierubriek te volgen en de vaak omvangrijke en concentratie vergende algemene artikelen te laten voor wat ze waren.

De redactie zag de eeuwwisseling als een goed moment om het blad geheel te vernieuwen en de tijdgeest te volgen. *Levende Talen* werd opgesplitst. *Levende Talen Magazine* bleef zich met acht nummers per jaar richten op de lespraktijk en de achtergronden daarvan, met kortere en meer journalistiek geschreven bijdragen die een zo breed mogelijke lezerskring trekken, door de verschillende talen heen. *Levende Talen Tijdschrift* richtte zich met vier nummers per jaar op verslagen van praktijkrelevant onderzoek, op het gevaar af daarmee alleen een selecter publiek aan te spreken.

Continuïteit

Wie schreven al die jaren het blad vol? De didactische omslag vanaf 1970 bracht niet de gehoopte toename van het aandeel van bijdragen van praktiserende docenten. Leraren Nederlands lijken wat schrijfgrager te zijn dan hun collega's moderne vreemde talen, maar *Levende Talen*-redacteuren van alle tijden hebben vaak vergeefs gebedeld om bijdragen uit de praktijk. Het moet blijkbaar zo zijn dat docenten de uitwisseling buiten de lerarenkamer laten domineren door 'deskundologen' die niet (meer) voor de klas staan.

Hoe dan ook, in de wereld van het talenonderwijs kwamen en gingen verenigingen en tijdschriften, maar *Levende Talen* houdt het al meer dan een eeuw vol. Een relatief kleine, steeds van samenstelling wisselende groep mensen was al die tijd bereid daarvoor veel vrijwilligerswerk te verrichten. De continuïteit is opmerkelijk, door alle veranderingen en verenigingscrises heen. Op honderd jaargangen *Levende Talen* kan de beroepsgroep van leraren in moderne talen met recht trots zijn.

LITERATUUR

Hoofdbestuur. (1970). Op weg naar een eigentijds beleid. *Levende Talen*, 273, 735–737.

Sparnaay, H. (1936). Openingsrede van den voorzitter op de Algemene Vergadering van 4 Januari 1936.

Levende Talen, 88, 6–11.

Wolfs, S. P. (1961). Verslag van de vergadering der Duitse sectie. *Levende Talen*, 208, 16.

HET VROLIJK LEREN

Mijn speelen is leeren, mijn leeren is speelen,
En waarom zou mij dan het leeren verveelen?
Het lezen en schrijven verschaft mij vermaak.

Mijn hoepel, mijn priktol verruil ik voor boeken;
Ik wil in mijn prenten mijn tijdverdrijf zoeken,
't Is wijsheid, 't zijn deugden naar welken ik haak.

Hieronymus van Alphen

Hieronymus van Alphen (1746–1803) vestigde zich na zijn promotie als advocaat in Utrecht. Hij publiceerde diverse dichtbundels, waarvan *Proeve van kleine gedichten voor kinderen* (twee bundeltjes in 1778 en een derde bundeltje in 1782) nog steeds grote bekendheid genieten. Met zijn kindergedichten heeft Van Alphen de aftrap gegeven voor het ontstaan van jeugdliteratuur. Hoewel de sterk moralistische kindergedichten in het huidige tijdsgewricht soms de lachlust opwekken, spreekt de didactische literatuur van Van Alphen nog steeds aan, vooral door het heldere, begrijpelijke taalgebruik.

Maar de schoolmeesters moeten de taal niet maken.
Zijzelf behoren die te leren van 't Volk dat die taal spreekt en schrijft.
En weer moeten de schoolmeesters niet alles goedvinden wat dat Volk schrijft en spreekt.
Zij moeten ziften en kiezen, dat is: ze moeten geen schoolmeesters zijn.

Multatuli

Multatuli, pseudoniem van Eduard Douwes Dekker (1820–1887), begaf zich met *Max Havelaar* en *Geschiedenis van Woutertje Pieterse* op het snijvlak van romantiek en realisme en gaf belangrijke aanzetten tot de moderne Nederlandse letterkunde. Het verhaal over Woutertje Pieterse verscheen in de reeks *Ideeën*. In de zeven bundels verzamelde Multatuli een veelheid aan teksten over tal van onderwerpen: gedichten, verhalen, essays, toneelstukken en aforismen. In 'Maar de schoolmeesters' zet Douwes Dekker uiteen welke paradoxale rol hij docenten toeschreef bij de ontwikkeling van onze taal. De versregels lijken nog niet aan actualiteit te hebben ingeboet.



'K ZAT, JONG, GRAAG IN MIJN PEREBOOM TE DEINEN

'K zat, jong, graag in mijn pereboom te deinen:
In de afgeknotte top had ik een plank
Getimmerd, en gevlochten, rank door rank,
Klimop tot rugleun en veil'ge gordijnen.

Mijn zomerzon zag 'k in mijn tuinen schijnen,
Zelf in groen licht op wiegelende bank;
Een open schoolraam galmde in zeur'ge klank
Van kale en korte Karels en Pepijnen.

Zo, daadloos, boven 't leven, kijk ik toe:
Mijn wereld ligt in de avondzon; 't wordt laat.
Mij zelf en and'ren heb ik ondergaan.

'K lach om wie zegt, dat ik mijn plicht niet doe;
En, wachtend, schommel ik op rijm en maat:
Nooit heb ik zo, als nu, mijn plicht gedaan.

J.A. Dèr Mouw

Johan Andreas Dèr Mouw (1862–1919) was een veelzijdig wetenschapper: classicus, sanskritist, astronoom, filosoof, wiskundige. Vanwege de hang naar het mystieke wordt Dèr Mouw gerekend tot de symbolisten, maar juist generaties na hem wisten zijn werk te waarderen. Pas op zijn vijftigste begon hij poëzie te schrijven. In zijn zoektocht naar de eenheid van ik en wereld vond Dèr Mouw inspiratie in het brahmanisme. Hij nam de naam Adwaita, 'tweeheidsloos', aan. De tegenstelling tussen het grootse en verhevene enerzijds en het alledaagse anderzijds wordt ook in bovenstaand gedicht bij elkaar gebracht waarbij juist de kindertijd de Adwaita-toestand indringend verbeeldt.

WHAT TEACHERS MAKE

He says the problem with teachers is
What's a kid going to learn
from someone who decided his best option in life
was to become a teacher?
He reminds the other dinner guests that it's true
what they say about teachers:
Those who can, do; those who can't, teach.
I decide to bite my tongue instead of his
and resist the temptation to remind the dinner guests
that it's also true what they say about lawyers.
Because we're eating, after all, and this is polite conversation.

*I mean, you're a teacher, Taylor.
Be honest. What do you make?*

And I wish he hadn't done that – asked me to be honest –
because, you see, I have this policy about honesty and ass-kicking:
if you ask for it, then I have to let you have it.
You want to know what I make?
I make kids work harder than they ever thought they could.
I can make a C+ feel like a Congressional Medal of Honor
and an A– feel like a slap in the face.
*How dare you waste my time
with anything less than your very best.*
I make kids sit through 40 minutes of study hall
in absolute silence. *No you may not work in groups.
No, you may not ask a question.
Why won't I let you go to the bathroom?
Because you're bored.
And you don't really have to go to the bathroom, do you?*
I make parents tremble in fear when I call home:
*Hi. This is Mr. Mali. I hope I haven't called at a bad time,
I just wanted to talk to you about something your son said today.
To the biggest bully in the grade, he said,
'Leave the kid alone. I still cry sometimes, don't you?
It's no big deal.'*
And that was the noblest act of courage I have ever seen
I make parents see their children for who they are
and what they can be.

You want to know what I make? I make kids wonder,
I make them question.
I make them criticize.
I make them apologize and mean it.

I make them write.
I make them read, read, read.
I make them spell *definitely beautiful, definitely beautiful, definitely beautiful*
over and over and over again until they never misspell
either one of those words again.
I make them show all their work in math
and hide it on their final drafts in English.
I make them understand that if you've got this,
Then you follow this,
and if someone ever tries to judge you
by what you make, you give them this.

Here let me break it down for you, so you know what I say is true:
Teachers make a goddamn difference! Now what about you?

Taylor Mali

Copyright © 2002 Taylor Mali. Alle rechten voorbehouden. Uit *What Learning Leaves*, Newtown, CT: Hanover Press.

Taylor Mali werd in 1965 geboren in New York en hij is een van de bekendste Amerikaanse dichters die zijn voortgekomen uit de *Poetry Slam Movement*. Mali ziet zichzelf als woordvoerder van docenten en *the nobility of teaching*. Hij is nu fulltime dichter, maar hij heeft negen jaar voor de klas gestaan, waar hij les gaf in van alles, variërend van Engels en geschiedenis tot wiskunde en SAT test preparation. Hij reist de hele wereld over om op te treden en heeft in april 2012 zijn *Quest for One Thousand Teachers* afgesloten. Dit heeft twaalf jaar geduurd en hierin heeft hij duizend nieuwe docenten helpen creëren 'through poetry, persuasion and perseverance'. Hij heeft hier ook een boek over geschreven: *What Teachers Make: In Praise of the Greatest Job in the World* (Putnam, 2012). Mali heeft een eigen website (<www.taylormali.com>), en zijn gedichten kunnen in de les worden gebruikt. 'What Teachers Make' is een van zijn beroemdste werken; hierin verhaalt hij over een etentje bij vrienden waarbij een advocaat zich nogal laatdunkend uitlaat over het docentschap.



FALLING ASLEEP IN CLASS

I fell asleep in class today,
as I was awfully bored.
I laid my head upon my desk
and closed my eyes and snored.

I woke to find a piece of paper
sticking to my face.
I'd slobbered on my textbooks,
And my hair was a disgrace.

My clothes were badly rumpled,
and my eyes were glazed and red.
My binder left a three-ring
indentation in my head.

I slept through class, and probably
I would have slept some more,
except my students woke me
as they headed out the door.

Kenn Nesbitt

Copyright © 2004 Kenn Nesbitt. Alle rechten voorbehouden. Herdrukt met toestemming van de auteur. Uit *When the Teacher Isn't Looking*, Meadowbrook Press.

Kenn Nesbitt werd geboren op 20 februari 1962 in Berkeley, Californië en groeide op in Fresno en San Diego. Deze Amerikaanse dichter van kinderroëzie woont nu in Spokane, Washington maar hij reist veel om scholen te bezoeken in de hele VS. Hij schreef zijn eerste kindergedicht in 1994 – 'Scrawny Tawny Skinner' – en sindsdien zijn zijn gedichten te vinden in tijdschriften, lesboeken, vele *anthologies of funny poetry*, op televisie, audio-cd's en zelfs op restaurantplacemats. Daarnaast heeft hij zelf ook de nodige boeken geschreven en verzamelbundels samengesteld van zijn poëzie voor kinderen. Op zijn eigen website <www.poetry4kids.com> plaatst hij ongeveer elke week een nieuw *children's poem*. Als je je registreert op deze website, ontvang je nieuwsbrieven en kun je zijn gedichten gebruiken in lessen op school.

THE SCHOOL BOY

I love to rise in a summer morn
When the birds sing on every tree;
The distant huntsman winds his horn,
And the sky-lark sings with me.
O! what sweet company.

But to go to school in a summer morn,
O! it drives all joy away;
Under a cruel eye outworn,
The little ones spend the day
In sighing and dismay.

Ah! then at times I drooping sit,
And spend many an anxious hour,
Nor in my book can I take delight,
Nor sit in learning's bower,
Worn thro' with the dreary shower.

How can the bird that is born for joy
Sit in a cage and sing?
How can a child, when fears annoy,
But droop his tender wing,
And forget his youthful spring?

O! father and mother, if buds are nip'd
And blossoms blown away,
And if the tender plants are strip'd
Of their joy in the springing day,
By sorrow and care's dismay,

How shall the summer arise in joy,
Or the summer fruits appear?
Or how shall we gather what griefs destroy,
Or bless the mellowing year,
When the blasts of winter appear?

William Blake

William Blake (1757–1827) was een Britse dichter, schrijver en schilder wiens werk wordt gerekend tot de romantiek. Hoewel 'The School Boy' op het eerste gezicht misschien een aanklacht lijkt tegen onderwijs en scholing in het algemeen, spreekt Blake zich vooral uit tegen het verstikkende onderwijssysteem van zijn tijd. Hij vergelijkt kinderen met vogels, die in een kooi ook niet tot hun volle recht komen, en met bloesems, die geen vruchten zullen opleveren als ze geplukt worden.

L'ÉCOLIER

J'écrirai le jeudi j'écrirai le dimanche
quand je n'irai pas à l'école
j'écrirai des nouvelles j'écrirai des romans
et même des paraboles
je parlerai de mon village je parlerai de mes parents
de mes aïeux de mes aïeules
je décrirai les prés je décrirai les champs
les brouilles et les bestioles
puis je voyagerai j'irai jusqu'en Iran
au Tibet ou bien au Népal
et ce qui est beaucoup plus intéressant
du côté de Sirius ou d'Algol
où tout me paraîtra tellement étonnant
que revenu dans mon école
je mettrai l'orthographe mélancoliquement

Raymond Queneau

Raymond Queneau (1903–1976) is in Nederland vooral bekend geworden door zijn *Exercices de style* (1947), magistraal vertaald door Rudy Kousbroek. Hij brak door als romanschrijver in 1959 met *Zazie dans le métro*, later verfilmd door Louis Malle. Naast romans schreef hij essays als 'Bâtons, chiffres et lettres', chansonteksten zoals 'Si tu t'imagines' van Juliette Gréco en hij experimenteerde met literatuur met de groep *Oulipo* (*Ouvroir de littérature potentielle*). Hij maakte ook poëzie, zoals 'L'écolier' uit de bundel *Battre la campagne* (1978). In dit gedicht droomt de ik-figuur nu juist over waar hij buiten schooltijd over kan schrijven: over zijn eigen microkosmos, maar ook over verre landen en sterren.



PAGE D'ÉCRITURE

Deux et deux quatre
 quatre et quatre huit
 huit et huit font seize...
 Répétez! dit le maître
 Deux et deux quatre
 quatre et quatre huit
 huit et huit font seize.
 Mais voilà l'oiseau-lyre
 qui passe dans le ciel
 l'enfant le voit
 l'enfant l'entend
 l'enfant l'appelle:
 Sauve-moi
 joue avec moi
 oiseau!
 Alors l'oiseau descend
 et joue avec l'enfant
 Deux et deux quatre...
 Répétez! dit le maître
 et l'enfant joue
 l'oiseau joue avec lui...
 Quatre et quatre huit
 huit et huit font seize
 et seize et seize qu'est-ce qu'ils font?
 Ils ne font rien seize et seize
 et surtout pas trente-deux
 de toute façon
 et ils s'en vont.
 Et l'enfant a caché l'oiseau
 dans son pupitre
 et tous les enfants
 entendent sa chanson
 et tous les enfants
 entendent la musique
 et huit et huit à leur tour s'en vont
 et quatre et quatre et deux et deux
 à leur tour fichent le camp
 et un et un ne font ni une ni deux
 un à un s'en vont également.
 Et l'oiseau-lyre joue
 et l'enfant chante
 et le professeur crie:
 Quand vous aurez fini de faire le pitre!
 Mais tous les autres enfants

écoutent la musique
et les murs de la classe
s'écroulent tranquillement.
Et les vitres redeviennent sable
l'encre redevient eau
les pupitres redeviennent arbres
la craie redevient falaise
le porte-plume redevient oiseau.

Jacques Prévert

Jacques Prévert (1900–1977) was een veelzijdig talent, zijn werk varieert van weemoed ('Les feuilles mortes', waarvoor Joseph Kosma de muziek schreef, schitterend vertolkt door Yves Montand) tot lichtvoetigheid in dichtbundels als *Paroles* en *La pluie et le beau temps*. Hij schreef scenario's voor filmklassiekers als *Quai des brumes* (1938) en *Les enfants du Paradis* (1945) van Marcel Carné. Het bestaan als scholier vermocht hem weinig te boeien, hij was blij er met zijn vijftiende mee te kunnen stoppen. Zijn sfeertekeningen van zich vervelende scholieren in een gedicht als 'Page d'écriture' (uit de bundel *Paroles*, 1946) zijn tot op de huidige dag heel herkenbaar: hier dromen kinderen weg bij de saaie rekenles.

ÉDUCATION NATIONALE

J'm'appelle Moussa, j'ai 10 ans, j'suis en CM2 à Epinay
Ville du 93 où j'ai grandi et où j'suis né
Mon école elle est mignone même si les murs sont pas tous neufs
Dans chaque salle y a plein de bruit moi dans ma classe on est 29

Y a pas beaucoup d'élèves modèles et puis on est un peu dissipés
J'crois qu'on nous sommes ce qu'on appelle des élèves en difficulté
Moi en maths j'suis pas terrible mais c'est pas pire qu'en dictée
C'que je préfère c'est 16h j'retrouve les grands dans mon quartier

Pourtant ma maitresse j'l'aime bien elle peut être dure mais elle est patiente
Et si jamais je comprends rien elle me réexplique elle est pas chiantie
Elle a toujours plein d'idées et de projets pour les sorties
Mais on a que 2 cars par an qui sont prêtés par la mairie

Je crois que mon école elle est pauvre, on n'a pas de salle informatique
On n'a que la cour et le préau pour faire de la gymnastique
A la télé j'ai vu que des classes faisaient du golf en EPS
Nous on a que des tapis et des cerceaux et la détresse de nos maitresses

Alors si tout s'joue à l'école, il est temps d'entendre le SOS
Ne laissons pas s'creuser l'fossé d'un enseignement à deux vitesses
Au milieu des tours y a trop de pions dans le jeu d'échec scolaire
Ne laissons pas nos rois devenir fou dans des défaites spectaculaires

L'enseignement en France va mal et personne peut nier la vérité
Les zones d'éducation prioritaires ne sont pas des priorités
Les classes sont surchargées pas comme la paye des profs minés
Et on supprime des effectifs dans des écoles déjà en apnée

Au contraire faut rajouter des profs et des autres métiers qui prennent la relève
Dans des quartiers les plus en galère, créer des classes de 15 élèves
Ajouter des postes d'assistants ou d'auxiliaires qui aident aux devoirs
Qui connaissent les parents et accompagnent les enfants les plus en retard

L'enseignement en France va mal, l'état ne met pas assez d'argent
Quelques réformes à deux balles pour ne pas voir le plus urgent
Un établissement scolaire sans vrais moyens est impuissant
Comment peut on faire des économies sur l'avenir de nos enfants

L'enseignement en France va mal car il rend pas les gens égaux
Les plus fragiles tirent l'alarme mais on étouffe leur écho
L'école publique va mal car elle a la tête sous l'eau
Y a pas d'éducation nationale, y a que des moyens de survies locaux

Alors continuons de dire aux p'tit frères que l'école est la solution
Et donnons leur les bons outils pour leur avenir car attention
La réussite scolaire dans certaines zones pourrait rester un mystère
Et l'égalité des chances un concept de ministère

Alors si tout s'joue à l'école, il est temps d'entendre le SOS
Ne laissons pas s'creuser l'fossé d'un enseignement à deux vitesses
Au milieu des tours il y a trop de pions dans le jeu d'échec scolaire
Ne laissons pas nos rois devenir fous dans des défaites spectaculaires.

J'm'appelle Moussa, j'ai 10 ans, j'suis en CM2 à Epinay
Ville du 93 où j'ai grandi et où j'suis né
C'est pas d'ma faute à moi si j'ai moins de chance d'avoir le bac
C'est simplement parce que j'vis là, que mon avenir est un cul de sac.

Grand Corps Malade

Grand Corps Malade, pseudoniem van Fabien Marsaud (1977), is in Frankrijk dé bekendste *slameur*. Een slamdichter maakt optimaal gebruik van klank, intonatie en ritme: de teksten zijn vooral bedoeld om te worden voorgedragen voor publiek in een *battle setting*, waarbij het publiek luidkeels laat horen wat het ervan vindt. Marsaud is geboren en getogen in de *banlieue* Seine-Saint-Denis (*le 93*), waarmee hij zich sterk verbonden voelt. Dit komt tot uitdrukking in veel van zijn geëngageerde teksten. 'Éducation nationale', van de cd *3^e Temps*, is een hartverscheurende aanklacht tegen het ministerie van Onderwijs, dat willens en wetens scholen in de achterstandswijken niet meer dan goedkope noodhulp biedt. Uit de mond van de tienjarige Moussa klinkt een SOS: is het eerlijk dat je minder kans op een goede opleiding hebt als je in een achterstandswijk opgroeit en naar school gaat? Voor een videoclip van de slam, zie <<http://tiny.cc/ltm100-gcm>>.

1940

Mein junger Sohn fragt mich: Soll ich Mathematik lernen?
Wozu, möchte ich sagen. Daß zwei Stücke Brot mehr ist als eines
Das wirst du auch so merken.
Mein junger Sohn fragt mich: Soll ich Französisch lernen?
Wozu, möchte ich sagen. Dieses Reich geht unter. Und
Reibe du nur mit der Hand den Bauch und stöhne
Und man wird dich schon verstehen.
Mein junger Sohn fragt mich: Soll ich Geschichte lernen?
Wozu, möchte ich sagen. Lerne du deinen Kopf in die Erde stecken
Da wirst du vielleicht übrigbleiben.

Ja, lerne Mathematik, sage ich
Lerne Französisch, lerne Geschichte!

Bertolt Brecht

Bertolt Brecht (1898–1956) verliet Nazi-Duitsland in 1933 en ging in ballingschap, eerst naar Denemarken, in 1939 naar Zweden en in 1940 naar Finland. In 1941 trok hij via Moskou en Vladivostok naar Santa Monica in Californië. Het gedicht '1940' is getekend door cynisme, maar met de tegengestelde boodschap in de slotregels brengt Brecht de lezer-toehoorder in onzekerheid: is cynisme de beste houding?

DER WERWOLF

Ein Werwolf eines Nachts entwich
von Weib und Kind, und sich begab
an eines Dorfschullehrers Grab
und bat ihn: Bitte, beuge mich!

Der Dorfschulmeister stieg hinauf
auf seines Blechschilds Messingknauf
und sprach zum Wolf, der seine Pfoten
geduldig kreuzte vor dem Toten:

„Der Werwolf“, – sprach der gute Mann,
„des Weswolfs, Genitiv sodann,
dem Wemwolf, Dativ, wie man’s nennt,
den Wenwolf, – damit hat’s ein End’.“

Dem Werwolf schmeichelten die Fälle,
er rollte seine Augenbälle.
Indessen, bat er, füge doch
zur Einzahl auch die Mehrzahl noch!

Der Dorfschulmeister aber mußte
gestehn, daß er von ihr nichts wußte.
Zwar Wölfe gäb’s in großer Schar,
doch „Wer“ gäb’s nur im Singular.

Der Wolf erhob sich tränenblind –
er hatte ja doch Weib und Kind!
Doch da er kein Gelehrter eben,
so schied er dankend und ergeben.

Christian Morgenstern



Christian Morgenstern (1871–1914) publiceerde in 1905 zijn *Galgenlieder*, die hem beroemd maakten. Ze waren ontstaan als grap in een clubje vrienden genaamd de ‘Galgenbrüder’, dat uitstapjes maakte naar de Galgenberg in Werder bij Potsdam. ‘Man sieht vom Galgenberg die Welt anders an, und man sieht andre Dinge als Andre’, schreef Morgenstern bij de uitgave van 1913. ‘Der Werwolf’ is een klassieker in het Duitse moedertaalonderwijs.

FAUST. ERSTER TEIL

Een leerling dient zich bij de geleerde Doktor Faust aan voor studieadvies. Faust heeft de moed niet de jongeling te woord te staan. Mephistopheles neemt Fausts mantel en rol over. Faust verlaat het toneel.

Ein Schüler tritt auf.

(...)

Schüler. Ich wünsche recht gelehrt zu werden,
Und möchte gern, was auf der Erden
Und in dem Himmel ist, erfassen,
Die Wissenschaft und die Natur.

Mephistopheles. Da seid Ihr auf der rechten Spur;
Doch müßt Ihr Euch nicht zerstreuen lassen.

Schüler. Ich bin dabei mit Seel' und Leib;
Doch freilich würde mir behagen
Ein wenig Freiheit und Zeitvertreib
An schönen Sommertagen.

Mephistopheles. Gebraucht der Zeit, sie geht so schnell von hinnen,
Doch Ordnung lehrt Euch Zeit gewinnen.

Mein theurer Freund, ich rath' Euch drum
Zuerst Collegium Logicum.
Da wird der Geist Euch wohl dressirt,
In spanische Stiefeln eingeschnürt,
Daß er bedächtiger so fortan
Hinschleiche die Gedankenbahn,
Und nicht etwa, die Kreuz und Quer,
Irrlichtelire hin und her.

(...)

Schüler. Kann Euch nicht eben ganz verstehen.

Mephistopheles. Das wird nächstens schon besser gehen,
Wenn Ihr lernt alles reduciren
Und gehörig classificiren.

Schüler. Mir wird von alle dem so dumm,
Als ging' mir ein Mühlrad im Kopf herum.

Mephistopheles. Nachher, vor allen andern Sachen,
Müßt Ihr Euch an die Metaphysik machen!

Da seht, daß Ihr tiefsinnig faßt,
Was in des Menschen Hirn nicht paßt;
Für was drein geht und nicht drein geht,
Ein prächtig Wort zu Diensten steht.

Doch vorerst dieses halbe Jahr
Nehmt ja der besten Ordnung wahr.
Fünf Stunden habt Ihr jeden Tag;
Seid drinnen mit dem Glockenschlag!

Habt Euch vorher wohl präparirt,
Paragraphos wohl einstudirt,
Damit Ihr nachher besser seht,
Daß er nichts sagt, als was im Buche steht;
Doch Euch des Schreibens ja befließt,
Als dictirt' Euch der Heilig' Geist!
Schüler. Das sollt Ihr mir nicht zweimal sagen!
Ich denke mir, wie viel es nützt;
Denn, was man schwarz auf weiß besitzt,
Kann man getrost nach Hause tragen.
(...)

Johann Wolfgang Goethe

Johann Wolfgang Goethe (1749–1832) werkte zijn leven lang aan *Faust*. Tussen circa 1773 en 1808 ontstond *Faust. Erster Teil*. In 1832 verscheen posthuum *Faust II. Teil*. Vooral het eerste deel is niet weg te denken als juweel van de Duitstalige cultuurtraditie. Het citaat aan het slot van bovenstaand fragment wordt in schools verband graag gebruikt, maar er wordt wel eens vergeten dat het de naïeve scholier is die het zegt.



MAPAS

Los mapas de la escuela,
todos tenían mar,
todos tenían tierra.
¡Yo sentía un afán
por ir a recorrerla...!
Soñaba el corazón
con mares y fronteras,
con islas de coral
y misteriosas selvas...
Soñaba el corazón...
¡Oh sueños de la escuela!

Concha Méndez

Concepción Méndez Cuesta, beter bekend als Concha Méndez (Madrid, 1889 – Mexico, 1986) maakte deel uit van de Generatie van 27, waarvan veel beroemde dichters deel uitmaakten, zoals Federico García Lorca en Dalí. Over de betekenis van de Generatie van 27 lopen de meningen uiteen, in deze groep dichters is er geen duidelijke eenheid in thematiek, vorm of inhoud geconstateerd. In het gedicht 'Mapas' herinnert de schrijver zich de landkaarten in het klaslokaal. Ze droomde erbij weg en zag land en zee, grenzen en mysterieuze bossen.

LA ORACIÓN DE LA MAESTRA

¡Señor! Tú que enseñaste, perdona que yo enseñe; que lleve el nombre de maestra, que Tú llevaste por la Tierra.

Dame el amor único de mi escuela; que ni la quemadura de la belleza sea capaz de robarle mi ternura de todos los instantes.

Maestro, hazme perdurable el fervor y pasajero el desencanto. Arranca de mí este impuro deseo de justicia que aún me turba, la mezquina insinuación de protesta que sube de mí cuando me hieren. No me duela la incompreensión ni me entristezca el olvido de las que enseñé.

Dame el ser más madre que las madres, para poder amar y defender como ellas lo que no es carne de mis carnes. Dame que alcance a hacer de una de mis niñas mi verso perfecto y a dejarte en ella clavada mi más penetrante melodía, para cuando mis labios no canten más.

Muéstrame posible tu Evangelio en mi tiempo, para que no renuncie a la batalla de cada día y de cada hora por él.

Pon en mi escuela democrática el resplandor que se cernía sobre tu corro de niños descalzos.

Hazme fuerte, aun en mi desvalimiento de mujer, y de mujer pobre; hazme despreciadora de todo poder que no sea puro, de toda presión que no sea la de tu voluntad ardiente sobre mi vida.

¡Amigo, acompáñame! ¡Sostenme! Muchas veces no tendré sino a Ti a mi lado. Cuando mi doctrina sea más casta y más quemante mi verdad, me quedaré sin los mundanos; pero Tú me oprimirás entonces contra tu corazón, el que supo hartos de soledad y desamparo. Yo no buscaré sino en tu mirada la dulzura de las aprobaciones.

Dame sencillez y dame profundidad; líbrame de ser complicada o banal en mi lección cotidiana.

Dame el levantar los ojos de mi pecho con heridas, al entrar cada mañana a mi escuela. Que no lleve a mi mesa de trabajo mis pequeños afanes materiales, mis mezquinos dolores de cada hora.

Aligérame la mano en el castigo y suavízamela más en la caricia. ¡Reprenda con dolor, para saber que he corregido amando!

Haz que haga de espíritu mi escuela de ladrillos. Le envuelva la llamarada de mi entusiasmo su atrio pobre, su sala desnuda. Mi corazón le sea más columna y mi buena voluntad más horas que las columnas y el oro de las escuelas ricas.

Y, por fin, recuérdame desde la palidez del lienzo de Velázquez, que enseñar y amar intensamente sobre la Tierra es llegar al último día con el lanzazo de Longinos en el costado ardiente de amor.

Gabriela Mistral

Gabriela Mistral (1889–1957) is het pseudoniem van Lucila Godoy Alcayaga. Ze groeide op in Chili, waar ze lerares werd. In haar werkzame leven groeide ze uit tot een bekende onderwijsdeskundige, en ze werd gevraagd bij te dragen aan hervormingen in het onderwijs in Chili en Mexico. In haar werk zijn liefde en dood steeds terugkerende thema's en in 1945 ontvangt ze hiervoor de Nobelprijs voor de Literatuur. In het laatste deel van haar leven reist ze veel; ze sterft uiteindelijk in de Verenigde Staten. 'La oración de la maestra' is een gebed. Ze vraagt de kracht een goede lerares te zijn. De vorm van het gedicht is wellicht enigszins gedateerd, maar de inhoud is interessant genoeg en geschreven vanuit het hart.

EDUCAR

Educar es lo mismo
que poner motor a una barca...
hay que medir, pesar, equilibrar...
... y poner todo en marcha.
Para eso,
uno tiene que llevar en el alma
un poco de marino...
un poco de pirata...
un poco de poeta...
y un kilo y medio de paciencia
concentrada.

Pero es consolador soñar
mientras uno trabaja,
que ese barco, ese niño
irá muy lejos por el agua.
Soñar que ese navío
llevará nuestra carga de palabras
hacia puertos distantes,
hacia islas lejanas.

Soñar que cuando un día
esté durmiendo nuestra propia barca,
en barcos nuevos seguirá
nuestra bandera
enarbolada.

Gabriel Celaya

Rafael Gabriel Juan Múgica Celaya Leceta (1911–1991) was ingenieur voordat hij zich toelagde op de poëzie. Hij woonde lange tijd in Madrid, waar hij overleed. Hij ging ervan uit dat poëzie geen doel was, maar een middel om de wereld te veranderen. Hij was een sociaal geëngageerde dichter. In het gedicht ‘Educar’, dat klinkt als een recept waarin onderwijs en opvoeding (hetzelfde woord in het Spaans) worden voorgesteld als ‘in beweging zetten’, wenst Celaya dat ons onderwijs aan kinderen door hen wordt doorgegeven aan de volgende generatie.

Евгений Онегин Глава восьмая

I.
В те дни, когда в садах Лицея
Я безмятежно расцветал,
Читал охотно Апулея,
А Цицерона не читал,
В те дни в таинственных долинах,
Весной, при кликах лебединых,
Близ вод, сиявших в тишине,
Являться муза стала мне.
Моя студенческая келья
Вдруг озарилась: муза в ней
Открыла пир молодых затей,
Воспела детские веселья,
И славу нашей старины,
И сердца трепетные сны.

II.
И свет ее с улыбкой встретил;
Успех нас первый окрылил;
Старик Державин нас заметил
И, в гроб сходя, благословил.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Александр Сергеевич Пушкин

Aleksandr Sergejevitsj Poesjkin (1799–1837) is de grootste Russische dichter. Zijn roman in verzen *Jevgeni Onegin* (1823–1830) is wereldberoemd. De publicatie van deze roman wordt beschouwd als keerpunt in de Russische literatuur: van West-Europese imitatie-stijl naar eigen Russische stijl, en van poëzie naar proza. In de eerste twee strofes van hoofdstuk 8 spreekt Poesjkin over het Lyceum in Tsarskoje Selo, waar hij in 1811 werd toegelaten. Het Lyceum maakte grote indruk op hem en hij schreef er vaak over: er zijn maar liefst honderdeenendertig lyceumgedichten. Poesjkin maakte er vrienden voor het leven, vond er zijn muze en beleefde er zijn eerste successen als dichter.



Мы спешим сегодня в школу

На стене часы у нас
Прозвонили восемь раз.
В это время я проснулся
И глаза открыл как раз.
Я проснулся —
И тотчас же
В брюки сунул две ноги.
Потянулся —
И тотчас же
Прыгнул прямо в сапоги!
А потом схватил рубашку,
Сунул руки в рукава,
Сунул голову в рубашку,
Но застряла голова.
Наконец, надев рубашку,
Я на улицу бегу,
А тужурку и фуражку
Надеваю на ходу.
Я фуражку
И тужурку
Надеваю
На ходу,
Потому что
День
Сегодня
Самый
Лучший
День
В году.
Потому что
День сегодня
Самый лучший день в году,
Потому что
Я сегодня
В школу
В первый раз бегу.
Я войду сегодня в школу,
Прямо в школу
В первый раз!
Я войду —
Часы ударят
В колокольчик девять раз.
Эй вы, люди, расступитесь!
Пропустите, люди, нас!

Мы бежим сегодня в школу,
Прямо в школу —
В первый класс!

Даниил Хармс

Daniil Charms (1905–1942) is het pseudonym van Daniil Ivanovitsj Jevatsjov. Charms behoorde tot de literaire avantgarde. Aanvankelijk schreef hij absurdistisch proza, drama en poëzie voor volwassenen. In 1928 richtte hij het avantgardecollectief OBERIU op, de ‘Vereniging voor reële kunst’, maar het schrijven werd hem door de Stalinterreur steeds moeilijker gemaakt. Van 1931 tot 1933 werd hij verbannen naar Koersk. Hoewel hij een grondige hekel aan kinderen had, schreef hij na terugkomst in Leningrad uitsluitend nog kinderboeken. Ze worden nu allemaal tot de klassiekers gerekend. In 1936 publiceerde Charms het gedicht ‘Wij haasten ons vandaag naar school’, over de eerste keer dat kinderen naar school gaan.

Ода на день рождения ее величества государыни императрицы
Елисаветы Петровны, самодержицы всероссийския, 1746 года

Науки юношей питают,
Отраду старым подают,
В счастливой жизни украшают,
В несчастной случай берегут;
В домашних трудностях утеха
И в дальних странствах не помеха.
Науки пользуют везде,
Среди народов и в пустыне,
В градском шуму и наедине,
В покое сладки и в труде.

Михаил Ломоносов

Michail Lomonosov (1711–1765) was een echte homo universalis. Hij studeerde in Duitsland, bezocht ook Nederland en werd bij terugkomst in Sint-Petersburg directeur van de Academie der Wetenschappen. In 1755 richtte hij in Moskou de eerste Russische universiteit op. Lomonosov zocht een adequate versvorm voor het wisselende accent in het Russisch en vernieuwde de Russische poëzie. Hij stelde de nieuwe normen van de literaire Russische taal vast, gebaseerd op het Russisch van die tijd, en niet langer op het Kerkslavisch. Lomonosov schreef vooral ‘staatspoëzie’, meestal lofredes in de vorm van odes. In deze strofe (regels 221–230) wijst hij op het nut van de wetenschappen. Voor vertalingen van de drie Russische gedichten in deze bundel, zie <www.levendetalen.nl/russisch>.



RIMEMBRANZE DI SCUOLA

Era il giugno maturo, era un bel giorno
Del vital messidoro, e tutta nozze
Ne gli amori del sole ardea la terra.
Igneo torrente dilagava il sole
Pe' deserti del cielo incandescenti,
E al suo divino riso il mar ridea.
Non rideva io fanciullo: il nero prete
Con voce chioccia bestemmiava lo amo,
Ed un fastidio era il suo viso: intanto
A la finestra de la scuola ardito
S'affacciava un ciliegio, e co' i vermigli
Frutti allegro ammiccava e arcane storie
Bisbigliava con l'aura. Onde, obliato
Il prete e de le coniugazioni
In su la gialla pagina le file
Quai di formiche ne la creta grigia,
Io tutto desioso liberava
Gli occhi e i pensier per la finestra, quindi
I monti e il cielo e quinci la lontana
Curva del mare a contemplar. Gli uccelli
Si mescean ne la luce armonizzando
Con mille cori: a i pigolanti nidi
Parlar, custodi pii, gli alberi antichi
Pareano e gli arbuscelli a le ronzanti
Api ed i fiori sospirare al bacio
De le farfalle; e steli ed erbe e arene
Formicolavan d'indistinti amori
E di vite anelanti a mille a mille
Per ogni istante. E li accigliati monti
Ed i colli sereni e le ondeggianti
Mèssi tra i boschi ed i vigneti bionde,
E fin l'orrida macchia ed il roveto
E la palude livida, pareano
Godere eterna gioventù nel sole.
Quando, come non so, quasi dal fonte
D'essa la vita rampollommi in cuore
Il pensier de la morte, e con la morte
L'informe niente; e d'un sol tratto, quello
Infinito sentir di tutto al nulla
Sentire io comparando, e me veggendo
Corporalmente ne la negra terra
Freddo, immobile, muto, e fuor gli augelli
Cantare allegri e gli alberi stormire
E trascorrere i fiumi ed i viventi

Ricrearsi nel sol caldo irrigati
De la divina luce, io tutto e pieno
L'intendimento de la morte accolsi;
E sbigottii veracemente. Anch'oggi
Quel fanciullesco imaginar risale
Ne la memoria mia; quindi, sì come
Gitto di gelid'acqua, al cor mi piomba.

Giosuè Carducci

Giosuè Carducci (1835–1907) was een Italiaans dichter die in 1906 de Nobelprijs voor de Literatuur ontving. Hij schreef dit gedicht in een periode waarin Italië nog geen eenheid was; het werk maakt duidelijk dat het toenmalige onderwijs in handen was van de kerk. De dichter beschrijft de angst die hij als jongeling voelde voor de priester-onderwijzer en hoe hij wegdroomde tijdens diens lessen, waardoor hij de essentie van het leven en de dood ontdekte. Toen Italië in 1870 was verenigd in een koninkrijk, begreep Carducci als geen ander de waarde van staatsonderwijs; hij trachtte, ook als hoogleraar, zijn bijdrage te leveren aan de opvoeding van het Italiaanse volk.

AUTOBIOGRAFIA, SONETTO IV

La mia infanzia fu povera e beata
di pochi amici, di qualche animale;
con una zia benefica ed amata
come la madre, e in cielo Iddio immortale.

All'angelo custode era lasciata
sgombra, la notte, metà del guanciale;
mai piú la cara sua forma ho sognata
dopo la prima dolcezza carnale

Di risa irrefrenabili ai compagni,
e a me di strano fervore argomento,
quando alla scuola i versi recitavo;

tra fischi, cori, animaleschi lagni,
ancor mi vedo in quella bolgia, e sento
sola un'intima voce dirmi bravo.

Umberto Saba

Umberto Saba (1883–1957) was een Italiaanse dichter die in zijn werk werd beïnvloed door het fascisme en de psychoanalyse van Sigmund Freud. In zijn gedichten, waaronder het bovenstaande, wordt veelvuldig verwezen naar een niet al te rooskleurige vroege jeugd. Schoolgang betekende voor Saba vooral een confrontatie met leeftijdsgenoten die hem niet begrepen. Hoewel het vertrouwen in God in dit gedicht de verklaring vormt, blijkt uit andere werken dat zijn ontluikende homoseksualiteit de bepalende factor vormde. Ondanks zijn depressies verklaarde Saba uiteindelijk te geloven in de kunst, de vriendschap, de liefde en 'in het vermogen oceanen van duisternis te vergeten omwille van die paar lichtpunten die er in het leven zijn'.

IL GIORNO DELLA MIA MORTE

In una città, Trieste o Udine,
per un viale di tigli,
quando di primavera
le foglie mutano colore,
io cadrò morto
sotto il sole che arde,
biondo e alto,
e chiuderò le ciglia
lasciando il cielo al suo splendore.

Sotto un tiglio tiepido di verde,
cadrò nel nero
della mia morte che disperde
i tigli e il sole.
I bei giovinetti
correranno in quella luce
che ho appena perduto,
volando fuori dalle scuole,
coi ricci sulla fronte.

Io sarò ancora giovane,
con una camicia chiara,
e coi dolci capelli che piovono
sull'amara polvere.
Sarò ancora caldo,
e un fanciullo correndo per l'asfalto
tiepido del viale,
mi poserà una mano
sul grembo di cristallo.

Pier Paolo Pasolini

Pier Paolo Pasolini (1922–1975) was een Italiaanse dichter, romancier en cineast die gold als een belangrijk maatschappijcriticus. Zijn gedichten getuigen van zijn complexe denken. Beginnend als leraar op het platteland in Friuli schreef hij aan een oeuvre waarin de schoolgaande, sprookjesachtige jeugd gepresenteerd wordt als de redder van de verdorven consumptiemaatschappij. In dit gedicht wordt de metafoor van het asfalt waarop de dichter sterft, prachtig gecontrasteerd met de engelachtige gestalte van de schooljongen, die een voorafspiegeling lijkt van een beter leven. School speelt in het pasoliniaanse gedachtegoed een ambigue rol: enerzijds biedt onderwijs de mogelijkheid tot verandering, anderzijds is het een uitvloeisel van datgene waartegen de dichter zich verzet.

DE KULTUERDRAGER

I

It raam mei ticht.
Regeare foar syn boerd;
it swarte gat fan freze
hâldt syn almacht yn
it kryt. Hearskje mei
oerjefte; bern op 'e
noed. As tsjinner
fan syn masterskip
is er op al syn
antwurden de fragen kwyt.

II

Hy fiert syn bernekrústocht
oan, Seldsjoeken fan
ferjitnis yn 'e mjitte.
Jiertallen stean as
stjerrebylden yn de nacht.
Wat foarby is dat bliuwt
oer. De storein risselt op de
ruten. Oan kertier foar tsienen
ta leare se bylden fan bûten;
skiednis wol syn tsjûgen ha.

Harmen Wind

Dyn earm wurdt wurch ûnder
in finger, sigen rint as
hiel tin wetter oer dyn
fel. Master praat troch
hy sjocht dy net, hy sit
yn syn ferhaal. Do hoassest,
efkes wurdt er kjel, hat
er wat sein? Do slútst it
finster, harkest nei it
fine tikjen fan de rein.

Master krijt dy de tiid
net oan 't ferstân. Dyn
hierkes rize fan syn
krytsje. Barren
libbet yn syn bearen
en fynt plak op dyn
papier. De takomst
leit yn it ferline,
seit syn stim, en sjoch:
it stiet der wier.

Harmen Wind (1945–2010) was een leraar Nederlands die zowel in het Nederlands als het Fries dichtte en schreef. In zijn bundel *Boppe wetter* is 'De kultuerdrager' (1992) opgenomen. In 6 x 2 parallel geschakelde versen tekent de dichter links de denkwereld van de almachtige en alwetende onderwijzer die zelfverzekerd opgaat in zijn eigen verhaal, rechts de leerling die onzeker is over wat te berde wordt gebracht over geschiedenis; hij pent de gesproken en geschreven woorden onbegrepen over op papier.

LOKAAL 13

Hy wifelt, set syn tas op 'e grûn
giet swijend efter de tafel sitten.

Syn learlingen gekjeie, in famke
blaast har kaugom ta in weake tennisbal.
Twa jonges rûgelje oer mekoar hinne,
boeken falle mei in klap tsjin de flakte:
fuck-shit-fuck-shit-fuck-shit-fuck!
Hy beart dat er neat heart. In jonge
flokt grouwélích, draait in sigaret.

Hy pakt syn tas en rint op houten
skonken nei de doar. Wite watten
yn syn holle, de mûle droech as lear.
De klasse gniist ferheard.

Baukje Wytsma



Baukje Wytsma (1946) is na een periode in het onderwijs overgestapt op de journalistiek. Zij dichtte en schreef naast haar werk voor jeugd en volwassenen. Het terugkijken in de tijd is een vaak voorkomend thema in het werk van Wytsma. Zij beschrijft de kindertijd, de loop van de seizoenen, het raadsel van leven, liefde en dood en daaruit voortkomend het zoeken naar wat blijvend is in het menselijk bestaan, ook in het bestaan met de medemens dichtbij en ver weg. In 'Lokaal 13' (2000) uit de gelijknamige bundel geeft zij een impressie van twee verschillende belevingswerelden: van een leraar die weifelend het lokaal binnengaat, maar daar leerlingen aantreft die alleen met zichzelf bezig zijn en hem totaal negeren. Als de leraar voortijdig en verdoofd het lokaal verlaat, wekt het hilariteit maar ook verbazing op bij de kinderen.

FYTSE NEI DE EIN

Byld fan 't plattelân

Moarns om healweiachten hinne,

Lange rigels skoallebern dy't de drege dei bigjinne

Fytsend nei de LTS of 't Atheneum-A

Yn Ferwert noch in ienling, mar yn Marrum bin 't al twa

By Stiens is dan de stoet al njoggen lang en trije breed

Noch twa yn Jelsum-Koarnjum en de slinger is kompleet,

Bysfeinten foar, de famkes smûk yn 't sturtsje fan de rits,

Itselde byld fan Surch nei Harns, fan Poppenwier nei Snits.

Byld fan doe en nou

Hwa't foarút wol moat hwat leare

Meastal alle winen tsjin, mar dat kin 't proces net keare,

Skurve tas mei boeken en in brochje efterop

Op healwei noch in smoarge wiete sniebui op 'e kop,

Mar da's foar allegear gelyk, dêr komt de stêd yn 't sicht

Noch in massale einsprint, hwant de brêge draeit al ticht

Dan spat de ploech op groun fan syn talinten út elkoar,

Elk nei syn eigen takomst troch syn eigen skoalledoar.

Fytse nei de finish

De ein fan 't meiïnoar ien,

De ein dêr't it bigjin is

Fan 't konformearen oant it lizzen fan de earste stien

Foar it monumint fan wet en oarder, fan fetsoen en kompromis

Fytse nei it houlik, nei de byldbuis en de kwis,

Fytse yn de sinne

Fytse yn de rein...

Byld fan alle jeugd,

Eink gjin nocht om 't al to witten

Bylders foar de wrâld fan moarn, moai cliché om foar to switten

Al hwat fan bilang is, falt meast bûten elke les

En moaije blommen bloeije lâns de wei nei it sukses,

To moai om troch to fytsen en to faei om stil to stean

En lâns in sydpaed 't eindoel even út de wei to gean

In fiif is twijfelachtig, mei in twa kom je net oer,

It peloton skout fierder mei de earmen op it stjûr.

Fytse nei de finish

De ein fan 't meiïnoar ien,

De ein dêr't it bigjin is

Fan 't konformearen oan it lizzen fan de earste stien

Foar it monumint fan wet en oarder, fan fetsoen en kompromis

Fytse nei it houlik, nei de byldbuis en de kwis,

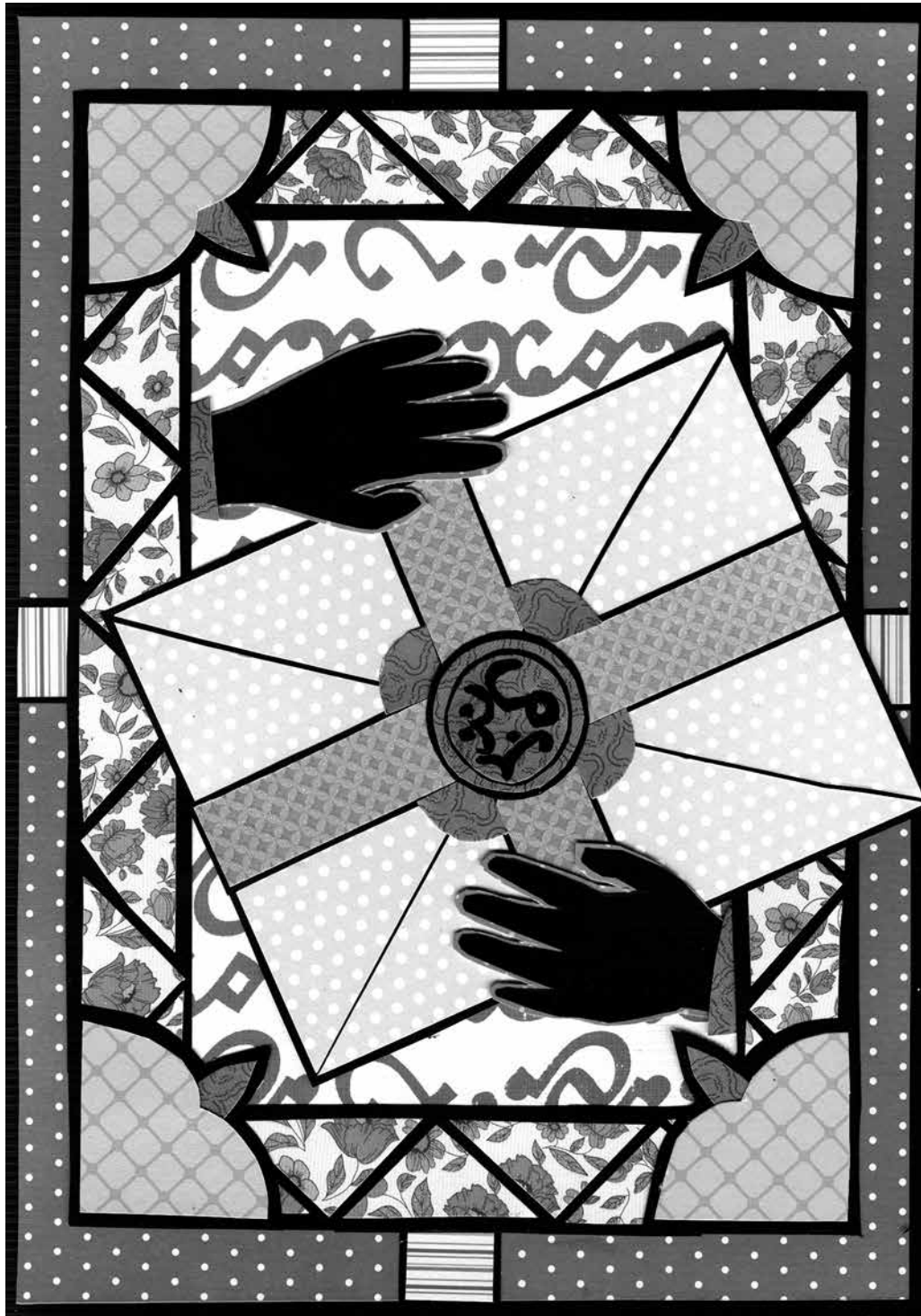
Fytse yn de sinne

Fytse yn de rein

Fytse nei de ein.

Rients Gratama

Rients Gratama (1932) heeft decennialang als een van de weinige professionele kleinkunstenaars de Friese bevolking cabaret geboden. Zijn nummers gingen vooral over het Friese leven en de moderne maatschappelijke ontwikkelingen, vaak op nostalgische wijze vertolkt. In het lied 'Fytse nei de ein' (1976) van de langspeelplaat *Ha dy Rients* wordt een filmisch beeld gegeven van plattelandskinderen overal in Friesland die in lange rijen naar het voortgezet onderwijs in de steden fietsen. Aan de hand hiervan worden obstakels als tegenwind en afleiding op weg naar het einde van de schooltijd genoemd. Na het verlaten van de rij is het ook het einde van het met elkaar één zijn, want op grond van verschillende schoolopleidingen zullen zij verschillende toekomsten hebben, ook al zal het vaak uitdraaien op het conformeren aan het monument van wet en orde, aan fatsoen en compromis.



تَرَكَ الصَّلَاةَ لِأَكْلِبِ يَسْعَى لَهَا
 فَلْيَأْتِيَنَّكَ غُدْوَةً بِصَحِيفَةٍ
 فَإِذَا أَنَاكَ فَخُصَّهُ بِمَلَامَةٍ
 فَإِذَا هَمَمْتَ بِضَرْبِهِ فِدْرَةٍ
 وَاعْلَمْ بِأَنَّكَ مَا أَتَيْتَ فَنَفْسُهُ
 يَبْغِي الْهَرَّاشَ مَعَ الْغَوَاةِ الرَّجَسِ
 كُتِبَتْ لَهُ كَصَحِيفَةِ الْمُتَلَمَّسِ
 وَعِظْنُهُ مَوْعِظَةُ الْأَدِيبِ الْأَكْبَسِ
 وَإِذَا بَلَغْتَ بِهَا ثَلَاثًا فَاحْبِسِ
 مَعَ مَا تَجَرَّعُنِي أَعَزُّ الْأَنْفَسِ

Sjoeraih

Dit gedicht is toegeschreven aan Sjoeraih (of Shurayh) de Kadi (Koefa, Irak; gestorven circa 695). De verzen zijn gericht aan de leraar van zijn zoon, een deugniet, met instructies hem te vermanen en desgewenst met de zweep te tuchtigen, om hem een goed mens te maken. Sjoeraih, niet bekend als dichter maar als een van de beroemdste kadi's (rechters) in de geschiedenis van de islam, gaf het gedicht mee aan zijn zoon in een verzegelde envelop en verwijst in de tweede regel naar de brief die de pre-islamitische dichter al-Mutalammis bezorgde aan een gouverneur, niet wetend dat het zijn doodvonnis bevatte.

العلم والتعليم وواجب المعلم

كأدَّ المعلمُ أن يكونَ رسولا
قُمَ للمعلمِ وَفِيهِ التَّجِيلَا
بِئْسَى وَيُنشَى أَنْفَسًا وَعُقُولًا؟
أَعَلِمْتَ أَشْرَفَ أَوْ أَجَلَّ مِنَ الَّذِي
عَلَّمْتَ بِالْقَلَمِ الْقُرُونَ الْأُولَى
سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ خَيْرَ مَعْلَمٍ
وَهَدِيَّتُهُ النُّورَ الْمُبِينِ سَبِيلَا
أَخْرَجْتَ هَذَا الْعَقْلَ مِنْ ظُلُمَاتِهِ
صَدَى الْحَدِيدِ وَتَارَةً مَصْقُولَا
وَأَبْنَ التَّبَوَّلِ فَعَلَّمَ الْإِنْجِيلَا
وَفَجَّرْتَ يَنْبُوعَ الْبَيَانِ مُحَمَّدًا
فَسَقَى الْحَدِيثَ وَنَاوَلَ التَّنْزِيلَا
عَنْ كُلِّ شَمْسٍ مَا تُرِيدُ أَقُولَا
وَالْيَوْمَ أَصْبَحْنَا بِحَالِ طُفُولَةٍ
فِي الْعِلْمِ تَلْتَمَسَانِهِ تَطْفِيلَا
مَنْ مَشَرَّقِ الْأَرْضِ الشَّمْسُ تَظَاهَرَتْ
مَا بَالُ مَغْرِبِهَا عَلَيْهِ أُدْبِلَا
يَا أَرْضُ مَدَّ فَقَدَ الْمَعْلَمُ نَفْسَهُ
بَيْنَ الشَّمْسِ وَبَيْنَ شَرْقِكَ حِيلَا
ذَهَبَ الَّذِينَ حَمَوْا حَقِيقَةَ عِلْمِهِمْ
وَاسْتَعَذَبُوا فِيهَا الْعَذَابَ وَبِيلَا

أعلمي الوادي وساسة نشئه
والحاملين إذا دُعوا ليعلموا
تجدوهم كهف الحقوق كهولا
وهو الذي يبني النفوس عدولا
ويقيم منطق كل أعوج منطق
وإذا المعلم لم يكن عدلاً مشى
وإذا المعلم ساء لحظ بصيرة
وإذا أتى الإرشاد من سبب الهوى
وإذا أصيب القوم في أخلاقهم
والطابعين شبابه المأمولا
عبء الأمانة فادحاً مسؤولا
تجدوهم كهف الحقوق كهولا
وهو الذي يبني النفوس عدولا
ويؤيه رأياً في الأمور أصيلا
روح العدالة في الشباب ضيلا
جاءت على يده البصائر حولا
ومن الغرور فسمة التضليلا
فأقم عليهم ماتماً وعبولا

إني لأعذرُكم وأحسبُ عِبْنُكُمْ
وَجَدَ الْمَسَاعِدَ غَيْرِكُمْ وَحُرْمَتُمْ
وَإِذَا النِّسَاءُ نَشَأْنَ فِي أُمَّيَّةٍ
لَيْسَ الْيَتِيمُ مِنْ اتَّهَى أَبَوَاهُ مِنْ
فَأَصَابَ بِالدُّنْيَا الْحَكِيمَةَ مِنْهُمَا
إِنَّ الْيَتِيمَ هُوَ الَّذِي تَلْقَى لَهُ

دَنْتِ الْقَطُوفُ وَذُلَّتْ تَذَلِيلَا
فَاللَّهُ خَيْرٌ كَافِلًا وَوَكِيلَا
قُلْ لِلشَّبَابِ الْيَوْمَ بُورِكَ غَرْسُكُمْ
فَكُلُوا إِلَى اللَّهِ النِّجَاحَ وَثَابِرُوا

Ahmad Sjawki

Ahmad Sjawki (of Shawqi; Egypte, 1868–1932) was de beroemdste Arabische dichter van zijn generatie. Hij dichtte in een stijl die wel neoclassicistisch wordt genoemd: in de traditionele retorische stijl met monometrum en monorijm. De bovenstaande 29 verzen zijn ontnomen aan een langere ode van 66 verzen uit circa 1924 ('Kenniss, onderwijs en de plicht van de leraar'), ter gelegenheid van een festiviteit van de Pedagogische Academie in Caïro. Het gedicht begint met de nog steeds vaak geciteerde regel 'Sta op voor de leraar! Een leraar is welhaast een gezant (van God)! God wordt geprezen als Eerste Leraar, die Adam, Mozes, Jezus, de oude Grieken en de Egyptenaren onderrichtte.

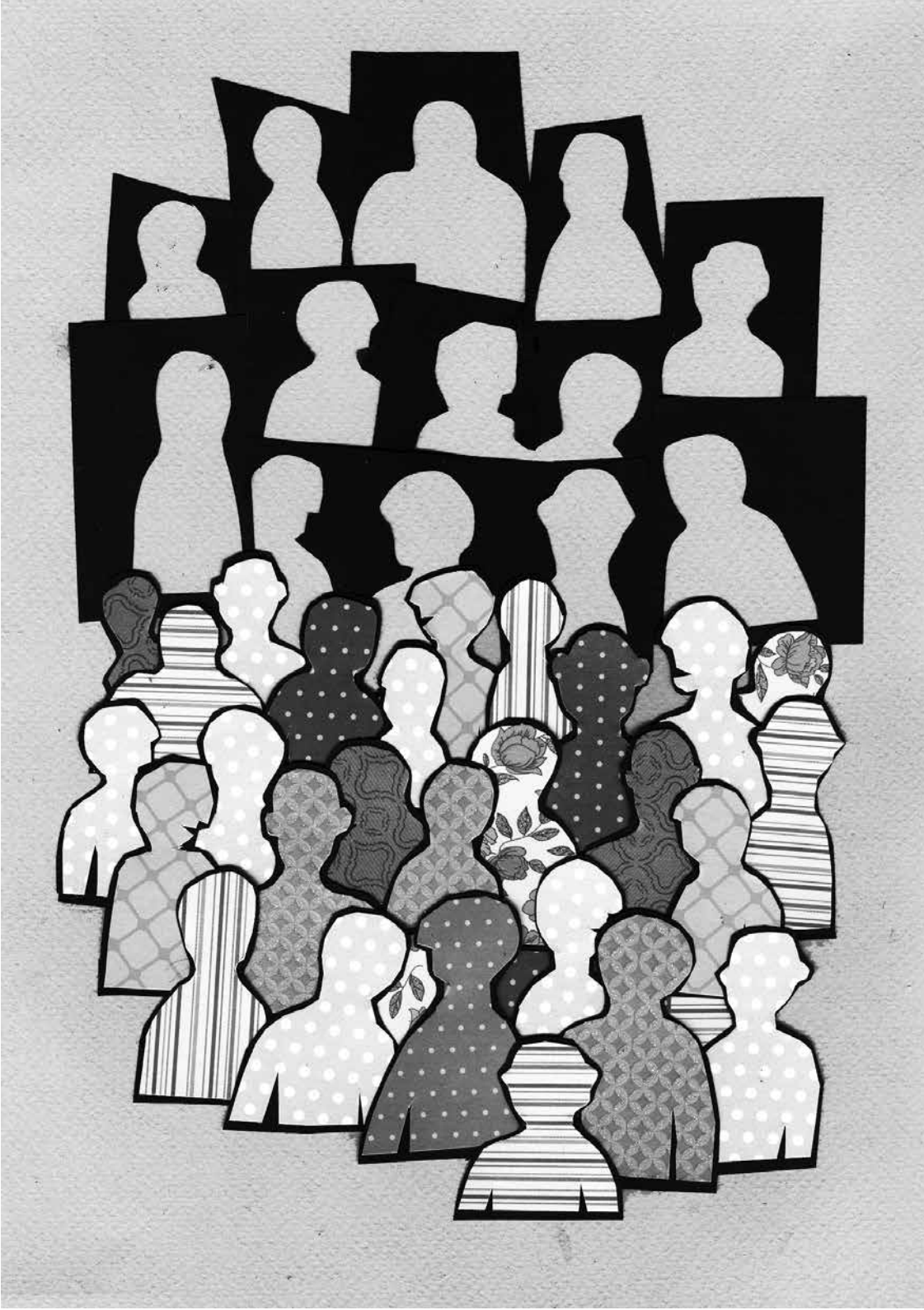
مصاير الأيام

أَحْبَبُ بِأَيَّامِهِ أَحْبَبُ! أَلَا حَبْدًا صُحْبَةُ الْمَكْتَبِ
عِنَانُ الْحَيَاةِ عَلَيْهِمْ صَبِي وَيَا حَبْدًا صَنِيعَةٌ يَمْرَحُونَ،
وَأَنْفَاسُ رِيحَانِهَا الطَّيِّبِ كَأَنَّهُمْ بَسَمَاتُ الْحَيَاةِ
عَلَى مَشْرِقِ الشَّمْسِ وَالْمَغْرِبِ يُرَاحُ وَيُعْدِي بِهِمْ كَالْقَطِيعِ
وَرَاعِ غَرِيبِ الْعَصَا أَجْنَبِي إِلَى مَرْتَعِ الْفَوَا غَيْرِهِ
شَدِيدِ عَلَى النَّفْسِ مَسْتَصَعِبِ وَمُسْتَقْبَلِ مِنْ فَيُودِ الْحَيَاةِ
يَرُوضُ الْجَنَاحَ، وَمَنْ أَرْغَبِ فِرَاحُ بَأَيْكَ فَمَنْ نَاهِضِ
وَمَا عَلِمُوا خَطَرَ الْمَرْكَبِ مَقَاعِدُهُمْ مِنْ جَنَاحِ الزَّمَانِ
مِهَارُ عَرَايِدُ فِي الْمَلْعَبِ عَصَافِيرُ عِنْدَ تَهَجِّي الدَّرُوسِ،
عَلَى الْأُمِّ يُلْفُونَهَا وَالْأَبِ خَلْيُونُ مِنْ تَبَعَاتِ الْحَيَاةِ
نَضِيقُ بِهِ سَعَةَ الْمَذْهَبِ جَنُونَُ الْحَدَاثَةِ مِنْ حَوْلِهِمْ
وَأَعْدَى الْمُؤَدَّبِ حَتَّى صَبِي! عَدَا فَاسْتَبَدَّ بِعَقْلِ الصَّبِيِّ
وَلَيْسَ إِذَا جَدَّ بِالْمُطَرِّبِ لَهُمْ جَرَسُ مُطَرِّبٍ فِي السَّرَاحِ
عَلَى النَّاسِ دَائِرَةُ الْعَقْرَبِ تَوَارَتْ بِهِ سَاعَةٌ لِلزَّمَانِ
وَتَقْدِيفُ بِالسَّمِّ فِي الشُّبَّابِ تَشُولُ بِإِبْرَتِهَا لِلشَّبَابِ،
وَتَجْرِي الْمَقَادِيرُ فِي اللَّوَابِ يَدُوقُ بِمِطْرَقَتِهَا الْقَضَاءَ
حَقَائِبُ فِيهَا الْغَدُ الْمُخْتَبِي وَتَلْكَ الْأَوَاعِي بِأَيَّامِهِمْ
مِنْ النَّاسِ، أَوْ يَمِضُ لَا يُحْسَبِ فَفِيهَا الَّذِي إِنْ يُنَمُّ لَا يُعَدَّ
وَفِيهَا التَّبِيعُ، وَفِيهَا النَّبِي وَفِيهَا اللِّوَاءُ وَفِيهَا الْمَنَارُ،
وَفِيهَا الْمَقْدَمُ فِي الْمَوْكَبِ وَفِيهَا الْمُؤَخَّرُ خَلْفَ الزِّحَامِ،
وَمَا لَمْ يُجَمَّلْ وَلَمْ يُقَشَّبِ جَمِيلٌ عَلَيْهِمْ قَشِيبُ الثِّيَابِ

كَسَاهُمْ بِنَانُ الصَّبَا حُلَّةً أَعَزَّ مِنَ الْمُخَمَلِ الْمَذْهَبِ
وَأَبهى مِنَ الْوَرْدِ تَحْتَ النَّدى إِذَا رَفَّ فِي فَرْعِهِ الْأَهْدَبِ
وَأَطَهَرَ مِنْ ذَبْلِهَا لَمْ يَلَمْ مِنْ النَّاسِ مَا شِ وَلَمْ يَسْحَبِ

Ahmad Sjawki

Dit gedicht van Sjawki (compositiedatum onbekend) – getiteld ‘De bestemmingen der dagen’ – is minder bombastisch dan het voorafgaande. Het opent met een beschrijving van kinderen in een maktab (lagere school), gezien door een tamelijk roze bril: ‘Hoe heerlijk, de dagen samen in de maktab!’ De kinderen, als kuikentjes onder de Vleugel des Tijds, kunnen nog genieten van spel en zijn zich niet bewust van de toekomst die hun wacht. Het gedicht, met 68 regels te lang om in zijn geheel te worden geciteerd, eindigt op een sombere noot, maar de schoolidylle in het bovenstaande gedeelte (regels 1–24) bevat al verwijzingen naar komende harde tijden.



MEÇHUL ÖĞRENCİ ANITI

Buraya bakın, burada, bu kara mermerin altında
Bir teneffüs daha yaşasaydı
Tabiattan tahtaya kalkacak bir çocuk gömülüdür
Devlet dersinde öldürülmüştür

Devletin ve tabiatın ortak ve yanlış sorusu şuydu:
Maveraünnehir nereye dökülür?
En arka sırada bir parmağın tek ve doğru karşılığı:
Solgun bir halk çocukları ayaklanmasının kalbine! dir

Bu ölümü de bastırmak için boynuna mekik oyalı mor
Bir yazma bağlayan eski eskici babası yazmıştır:
Yani ki onu oyuncakları olduğuna inandırmıştım

O günden böyle asker kaputu giyip gizli bir geyik
Yavrusunu emziren gece çamaşırcısı anası yazdırmıştır:
Ah ki oğlumun emeğini eline verdiler

Arkadaşları zakkumlarla örmüşlerdir şu şiiri:
Aldırma 128! İntiharın parasız yatılı küçük zabıt okullarında
Her çocuğun kalbinde kendinden daha büyük bir çocuk vardır
Bütün sınıf sana çocuk bayramlarında zarfsız kuşlar gönderecek.

Ece Ayhan

Ece Ayhan (1931–2002) behoorde tot de *İkinci Yeni* (De Tweede Nieuwe), een stroming in de Turkse poëzie van de vroege jaren zestig. Het gaat de dichter vooral om het leed dat wordt veroorzaakt door het conflict tussen de individuele mens en de maatschappelijke orde. Zijn zogenaamde 'dwarse taal' was zowel een esthetische als een politieke keuze, hij zocht een andere taal dan die van de onderdrukkende regimes. 'Monument voor de onbekende leerling' is een aanklacht tegen 'de suïcidale gratis internaatscholen voor officiertjes'. Het eindigt aldus: 'De hele klas zal je elke Dag van het Kind vogels sturen zonder envelop.'

KÖY ÖĞRETMENLERİ

Yurdumuz uçsuz bucaksız,
Gökte yıldız kadar köylerimiz var.
Ama uzak, ama harap, ama garipsi..
Alın benim gönlümden de o kadar.

Uzak köylerimizde kuşlar gibi
Her sabah çocuklar size uçar.
Ama küçük, ama büyüyen, ama güleş..
Alın benim gönlümden de o kadar.

Siz kara göklerin yıldızları,
Işıtın yurdumuzu sabaha kadar!
Ama düşe kalka, ama yiğit ama umutlu..
Alın benim gönlümden de o kadar.

(II)

Yurdumuza ışık iletmelisiniz...

Cahit Külebi

Cahit Külebi (1917–1997) dichtte over het Anatolische dorpsleven, waarvoor hij – geïnspireerd door zijn engagement, de volkspoëzie en het vrije vers – een vorm vond die nieuw was in de moderne Turkse poëzie. Hij werd een belangrijke steunpilaar voor de latere dichters uit de Dorpsinstituten (in de jaren veertig ingesteld door Atatürk teneinde dorpskinderen op te leiden tot leraar voor de dorpsscholen); zij wilden zonder hun achtergrond te verloochenen moderne poëzie schrijven. Dit gedicht is een fragment uit een ode aan ‘De dorpsleraren’, die in moeilijke omstandigheden hun goede werk verrichtten en ‘licht moeten brengen in ons land’, i.c. het verspreiden van seculariteit en moderniteit.

ÖĞRETMENİN DÜŞÜ

‘Okumuş filler ki her birinin
Nice Bostan, Gülistan ezberidir’

Mavi bir ışık yandı gözlerimde
Gökyüzü öyle yakın
Çocuklar doğacak çocuklarım
Ve öyle yağmur ki toprak koklarsın
Ellerim bütün hayvanlar âlemi
Hangi ağacı çalsam açıyor
Uzaylar uslu
Yönlerim yörük

Mavi kalemle yordum bu düşü
Su resimleriyle öğrencilerin
Göğerttik bozkırın sarı defterini
Şu yoncalar yurttaşlık bilgisi
Geçen gün okudum söğütlerin tarihini
Bir çiğdem var onlar kadar yiğit
Şu bey şu eşek şu yaban şu işçi arı
Biz beş sınıfta kaldırdık bütün sınıfları

Korkuluklar ektiği kargaları biçsin
Sevginin de kendi planları var
Beş yılları yıldızları dokuz ayları
İlerde yarım kalmış bir okulun duvarı
Duvarcı diyor varım diyorum ben de
Gitsin bütün okumuş filler gülistana
Ben Türküm bu bozkırda çalışmaya geldim.

Can Yücel

Can Yücel (1926–1999), zoon van de minister van Onderwijs onder wiens beleid de eerdergenoemde Dorpsinstituten werden opgericht, was een meester in het gebruik van de spreektaal en had een voorkeur voor argot en woordspelletjes. Hij wilde niet blijven stilstaan bij de in politiek en materieel opzicht voor veel Turken zware levensomstandigheden, noch bij zijn eigen gevangenschap wegens zijn links georiënteerde activiteiten. Met zijn humor en ironie ontwikkelde hij zich tot een geliefde ‘volkszanger’. In dit gedicht, ‘De droom van een leraar’, wil de idealistische leraar de kinderen vrij maken, het onvruchtbare land laten bloeien en de klassen in de maatschappij opheffen.

REFLECTIE

<http://tinyurl.com/LTM100-Reflectie>

KIJK KIJK

<http://tinyurl.com/LTM100-Kijk-kijk>

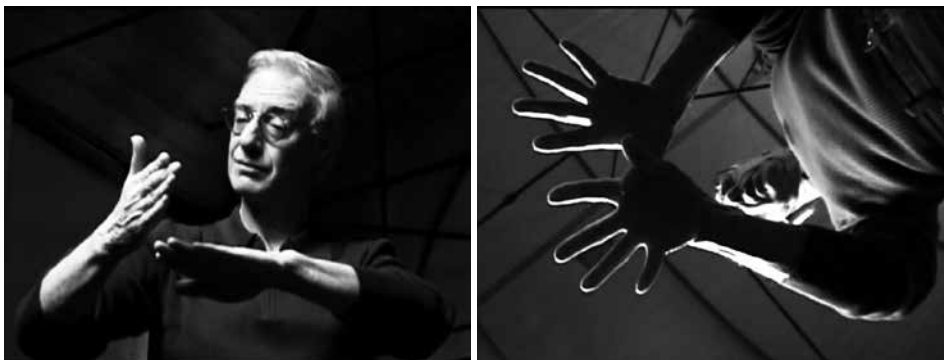
GROEI

<http://tinyurl.com/LTM100-Groei>

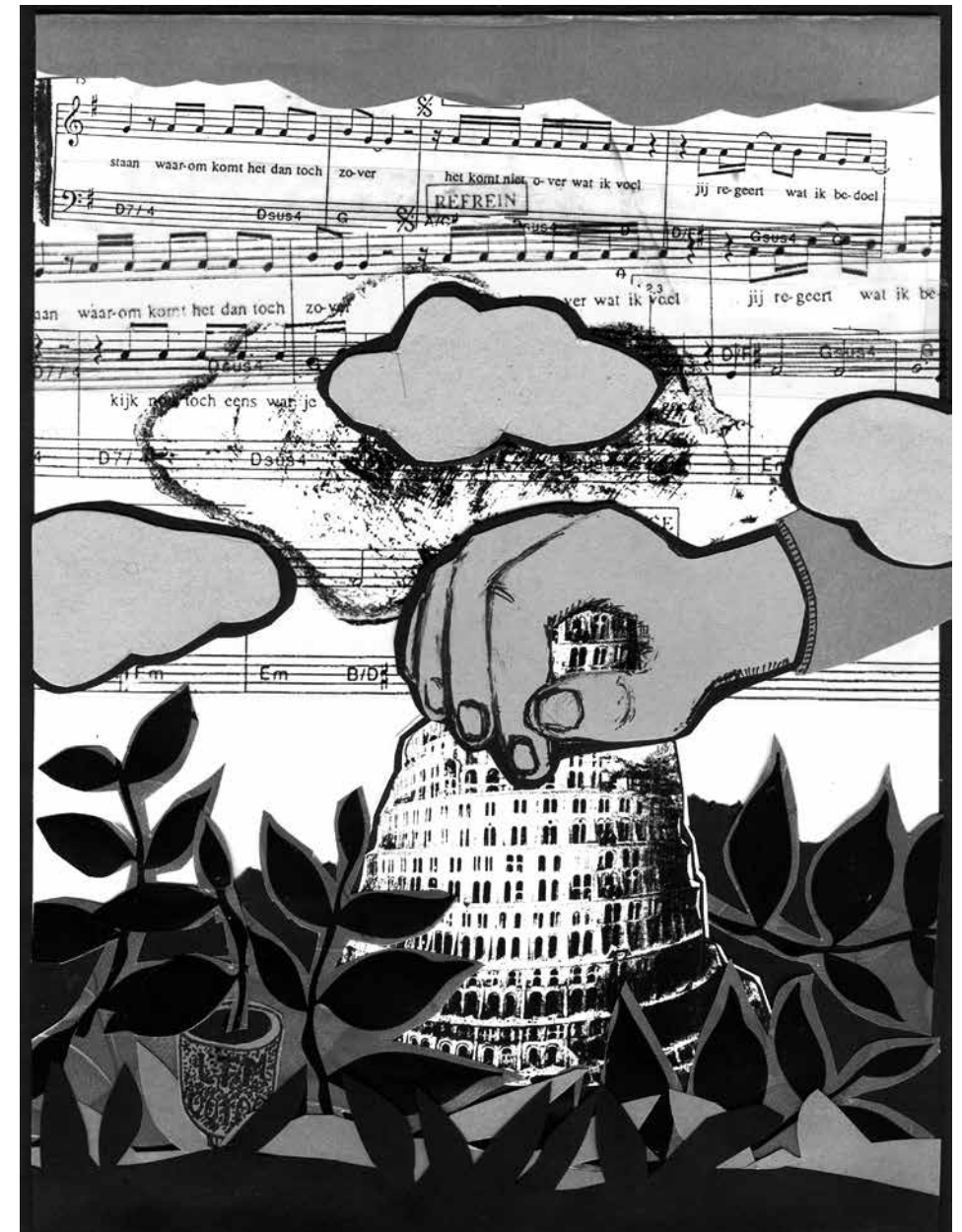
Poëzie in de Nederlandse Gebarentaal is een belangrijk cultureel fenomeen, niet alleen voor degenen die opgroeien in de dovencultuur, maar vooral ook voor dove kinderen die opgroeien in een horend gezin. Voor hen is poëzie, net als verhalen, een belangrijk medium om de cultuur door te geven. Oorspronkelijk ontstaan in de Verenigde Staten, met een langere traditie in het gebruik van de (Amerikaanse) gebarentaal, heeft gebarenpoëzie zich uitgebreid naar andere landen en gebarentalen.

Wat het genre poëzie kenmerkt ten opzichte van de dagelijkse communicatie is dat de gebaren veel vloeiender in elkaar overlopen. Waar sommige dichters deze kunstvorm vooral gebruiken om gevoelens te verwoorden, zijn andere ware taalkunstenaars, zoals de dichter Wim Emmerik (1940). Bij het dichten in gesproken talen wordt vaak gebruikgemaakt van ritme en rijm; in gebarentalengedichten betreft het ritme, mimiek en vorm. Zo kan een dichter ervoor kiezen om alleen die gebaren te gebruiken die bepaalde handvormen hebben, om te spelen met de plaats waar de gebaren worden gemaakt en met overeenkomsten in beweging van de gebaren. Gevoelens en kracht worden weerspiegeld in de mimiek. Daarnaast worden gradaties geuit door middel van kracht, de duur van een gebaar en de grootte van de gebruikte gebarenruimte. Gebarentaalpoëzie is nog een jonge kunstvorm, waar nog veel ontwikkeling in verwacht wordt.

In Nederland worden regelmatig poëziebijeenkomsten georganiseerd, en verder worden gebarentaalgedichten vastgelegd op video. Gebarentaalgedichten kunnen niet op papier worden vastgelegd, omdat er geen schrift is voor gebarentalen. Daarom zijn de bijdragen voor deze bundel te vinden op internet.



Gebarenpoëzie voorgedragen door Wim Emmerik. Stills van de dvd *Bewogen: Filmgedichten in gebarentaal* (2005) met gedichten van Wim Emmerik en Giselle Meyer; de film is gemaakt door Anja Hiddema en Leendert Pot en is een productie van Stichting Geelprodukt, isbn 90 5444 896 2



MEER INFORMATIE OVER GEBARENTAALPOËZIE

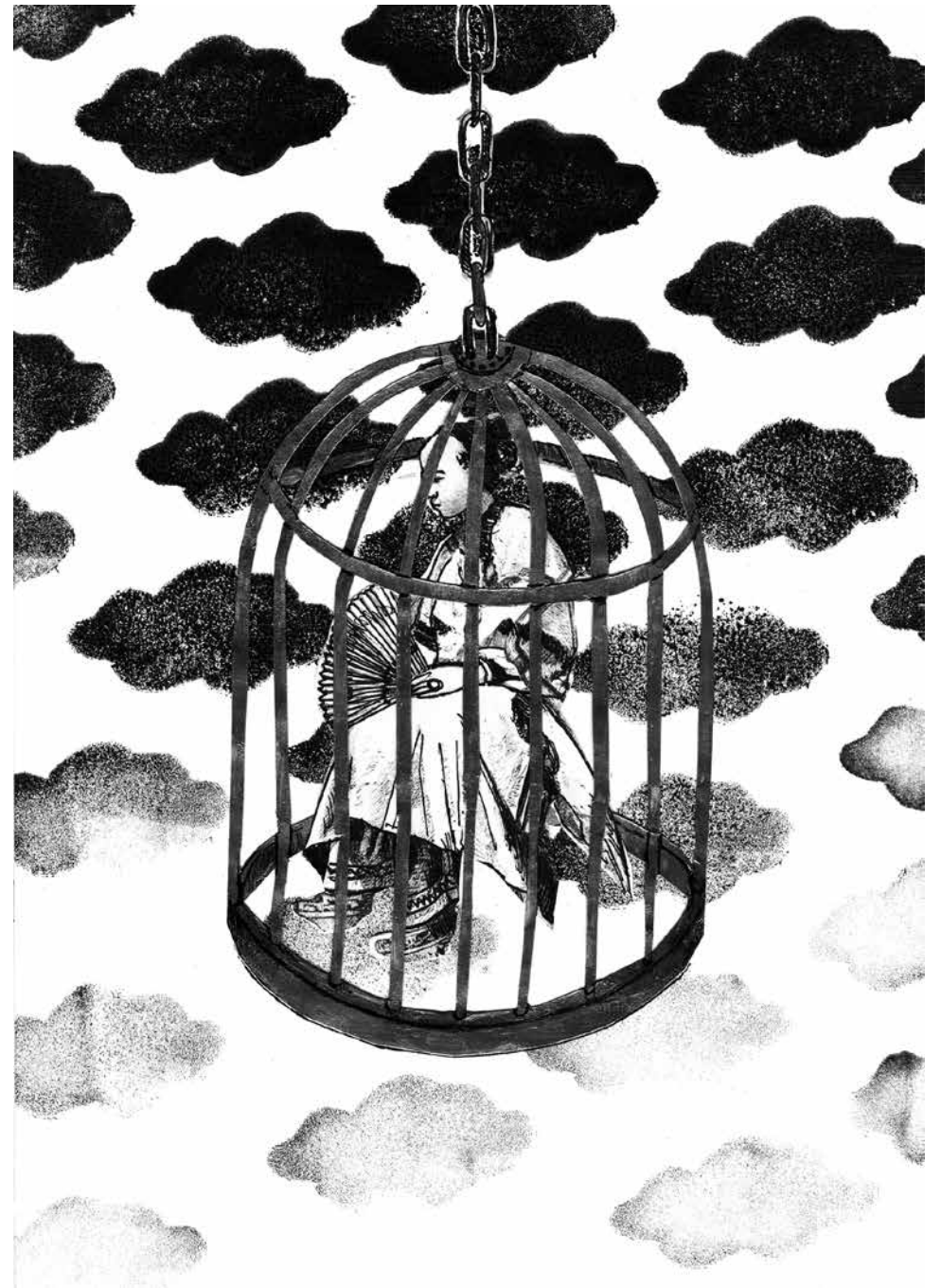
- Blondel, M., & Miller, C. (2001). Movement and rhythm in nursery rhymes in LSF. *Sign Language Studies*, 2(1), 24–61.
- Crasborn, O. (2006). A linguistic analysis of the use of the two hands in sign language poetry. In J. van de Weijer & B. Los (Eds.), *Linguistics in the Netherlands 2006* (pp. 65–77). Amsterdam: John Benjamins.
- Kaneko, M., & Sutton-Spence, R. (2012). Iconicity and metaphor in sign language poetry. *Metaphor and Symbol*, 27(2), 107–130.
- Sutton-Spence, R. (in press). House and home in sign language poetry. In O. Coelho & M. Klein (Eds.), *Cartografias da surdez: Comunidades, línguas, práticas e pedagogias*.
- West, D., & Sutton-Spence, R. (2012). Shared thinking processes with four deaf poets: A window on the creative in creative sign language. *Sign Language Studies*, 12(2), 188–210.

自责

女子弄文诚可罪，那堪咏月更吟风。
磨穿铁砚非吾事，绣折金针却有功。

朱淑真

In het premoderne China genoten meisjes doorgaans geen onderwijs. In gegoede families kwam het wel voor dat getalenteerde dochters onderwijs aan huis kregen. Slechts een enkeling vestigde haar naam als schrijfster. 朱淑真 Zhu Shuzhen, een dichteres uit de twaalfde eeuw, leerde in haar jeugd dichten. Ze beoefende twee dichtgenres: het lied (ci), en het klassieke korte gedicht (shi), waarvan dit gedicht 'Zelfverwijt' een voorbeeld is. In dit gedicht toont ze zich strijdbaar: ze weet dat men schande spreekt van dichtende vrouwen, maar toch lijkt ze niet van plan haar leven te veranderen.



读老子

言者不如知者默，此语吾闻于老君。
若道老君是知者，缘何自著五千文。

白居易

白居易 Bai Juyi (772–846) was de populairste Chinese dichter van zijn tijd. Als ambtenaar was hij een voorvechter van het confucianisme, maar in zijn privéleven ontwikkelde hij zich meer en meer tot een vroom boeddhist. Zijn gedichten zijn vaak filosofisch en zelfspot ontbreekt niet. In ‘Het lezen van Laozi’ verwijst Bai naar een uitspraak van de beroemde taoïstische filosoof Laozi: ‘Hij die weet, spreekt niet; hij die spreekt, weet niet.’

新竹

新竹新竹高于旧竹枝，全凭老干为扶持。
明年再有新生者，十丈龙孙绕凤池。

郑板桥

郑板桥 Zheng Banqiao, ook wel bekend als Zheng Xie (1693–1765), had een carrière als ambtenaar, maar stond daarnaast bekend als kalligraaf, dichter en uitmuntend schilder van bamboe. Hij verrijkte het klassieke genre shi met uitdrukkingen in de eigentijdse spreektaal. ‘Nieuwe bamboe’ gaat over jonge bamboescheuten die uiteindelijk boven de oudere generatie zullen uitsteken doordat ze in hun groei gebruik kunnen maken van de steun van de al aanwezige stengels. Het gedicht wordt algemeen gelezen als een metafoor voor de relatie tussen leraar en leerling.

PAPIAMENTU NA KAMINDA

For di tempu
Nan a dera mi lombrishi
I m'a gatia mishi
Ku kosnan sin nòmber...

For di tempu
Dje weganan dardu
Koriendo tra'i kachó djingueli
Kantando 'mi ta pober mi ta pober'

Den mi soño
Katibunan a hisa
Kantikanan na laria
I yayanan a yena nan pecho
Ku kuantanan di Nanzi

Den anochinan
Manera sayanan di strea
M'a ripití i primintí:
'T'abo t'esun ku mi ta stima!'

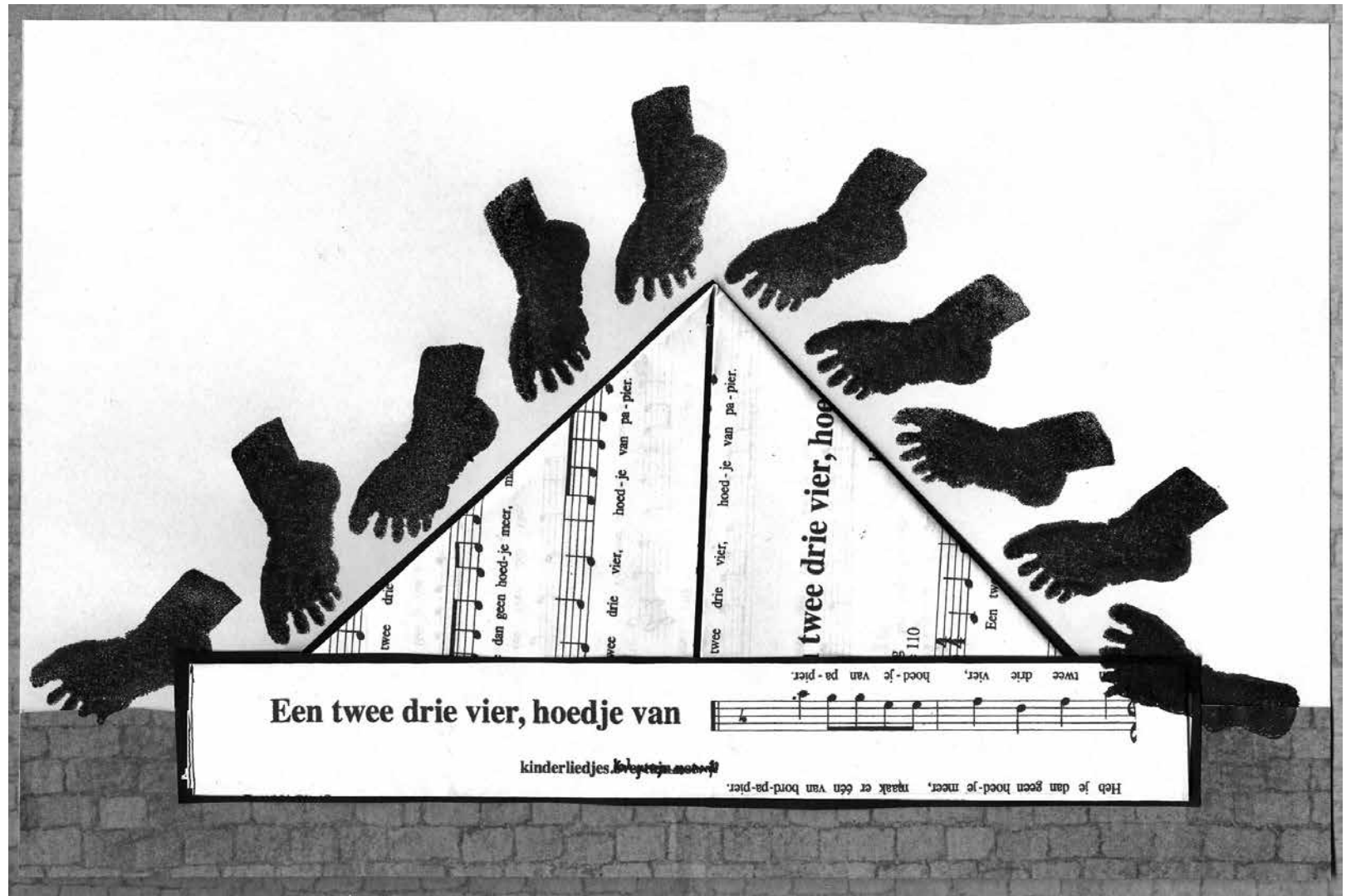
den kurá'i skol
nos a stiwa su palabranan
manera un fortaleza
kontra e monster di
'Aap, Noot, Mies
En hoedje van papier'.

Despues Corsen a skaf
Su stansha den 'Atardi',
Pierre a primi su zjèitu fo'i tambú
Raúl a sinta midi su melodia
I Luis a troka luango
Den suspiro di orashon

Su trayectoria:
Ayerá un rosa di katibu
Awe un kachu di toro
I mañan...?

Mañan su grito
Lo floria shelu di Caribe
Ku su flechanan di flamboyan!

Henry Habibe



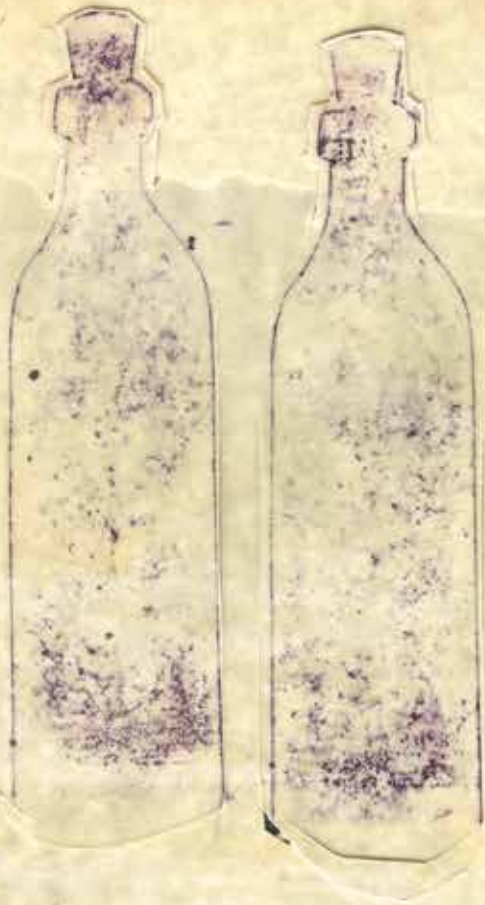
Henry Habibe (1940) werd geboren op Aruba. Hij studeerde Spaanse taal- en letterkunde in Nederland en werkte op Aruba, in Puerto Rico en Den Haag. Tussen 1968 en 1972 was hij redacteur van het literaire tijdschrift *Watapana*. Antilliaanse jongeren in Nederland die op zoek waren naar hun eigen identiteit, publiceerden er gedichten, essays, kritieken en linguïstische verhandelingen over het Papiaments. Vanaf 1983 werkte Habibe bij het Instituto Lingwístiko Antiyano op Curaçao. Hij is dichter, vertaler en onderzoeker van Caraïbische literatuur. In 2008 trad hij toe tot de Adviesraad van de Werkgroep Caraïbische Letteren. In dit gedicht uit 1986, 'Papiamentu na kaminda' (Papiaments onderweg), beschrijft Habibe hoe de dichter gevormd is door de 'Verhalen van Kompa Nanzi' en 'Atardi', het eerste gedicht in het Papiaments door J.S. Corsen. Habibe schetst hoe het Papiaments als taal van de slaven inmiddels stevig verankerd is in de samenleving en in de toekomst nog meer zal bloeien. Op school zal het Papiaments het Nederlands van Aap-Noot-Mies vervangen.

Ansestronan,

boso a kome
funchi ku kalmèki i bai piska,
pa boso yunan kome
funchi ku piská i bai skol,
pa nan yunan por
studia arte i físika,
i un dia
prokreá:
un modesto hematólogo,
un sinsero presidente,
o un birtuoso músiko; ma,

Hemayel Martina

Hemayel Martina (1990–2011) was een jonge, Curaçaose schrijver die zich al vroeg realiseerde dat hij wilde bijdragen aan de ontwikkeling van Curaçao. Hij studeerde in Leiden aan de Webster University en verdiepte zich in de geschiedenis van zijn land. Vooral het verhaal van de slaven Tula, Sablika en anderen die in 1795 in opstand waren gekomen, greep hem aan. Hemayel begon gedichten te schrijven als een ode aan zijn voorvaderen, in het Papiaments. Het resultaat is een bundel met de titel *Anestro Preokupá Sosegá*, waarin hij de voorvaderen van Curaçao bedankt voor hun goede voorbeeld en waarin hij hen oproept te helpen bij de ontwikkeling van Curaçao, als voorbeeld voor een nieuwe generatie. En hij roept de Curaçaoënaar op de erfenis van de oudere generaties te eren en in hun geest verder te leven. Uiteindelijk stelt Hemayel de voorvaderen gerust en belooft ze dat ze kunnen rusten in vrede als op zekere dag de parel van Curaçao zal glanzen.



LEVENDE Talen